

Innst. 26 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen

Meld. St. 18 (2015–2016)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet

Til Stortinget

Sammendrag

Friluftsliv er den vanligste formen for fysisk aktivitet i Norge. Hele 61 prosent oppgir at fysisk aktivitet i naturen og nærmiljøet er den formen for fysisk aktivitet de kunne tenke seg å gjøre mer av i fremtiden.

Regjeringen vil ta vare på friluftsliv som en levende og sentral del av norsk kulturarv og nasjonal identitet, og som en viktig kilde til høyere livskvalitet og bedre helse for alle.

Hovedmålsettingen i friluftslivspolitikken er at en stor del av befolkningen driver jevnlig med friluftsliv. Regjeringen vil derfor at friluftsliv i nærmiljøet skal prioriteres i det offentlige friluftslivsarbeidet. Kulturminner skal synliggjøres og formidles som opplevelsesverdi og motivasjonsfaktor i friluftsliv.

Regjeringen vil forenkle friluftslivslovverket, og gjøre det lettere å forholde seg til reglene for ferdsel i utmark.

Friluftslovens ordlyd skal endres for å åpne for nye friluftslivsformer.

Regjeringen vil oppfordre kommunene til å markere langsiktige utbyggingsgrenser mot markaområdene, ved bruk av hensynssoner.

Regjeringen vil at natur og friluftsliv brukes mer i det helsefremmende og forebyggende helsearbeidet.

Friluftslivsaktiviteter i nærmiljøet og friluftslivsaktiviteter rettet mot barn og unge foreslås prioritert i til-

skuddsordningene. Regjeringen vil innenfor gjeldende tilskuddsordninger også bidra til utvikling av tiltak som kan rekruttere personer med innvandrerbakgrunn til friluftsliv.

Regjeringen vil prioritere bedre tilrettelegging for friluftsliv i nasjonalparkene, også for å ivareta reiselivet og verneverdiene.

Det foreslås at det legges til rette for gjennomføring av et nytt friluftslivets år i 2025.

Meldingens innhold og rammer

Meldingen legger til grunn følgende definisjon av friluftsliv: «Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse». Denne definisjonen ble også lagt til grunn i den første stortingsmeldingen om friluftsliv fra 1987 og den siste stortingsmeldingen fra 2001.

Forståelsen av friluftsliv som legges til grunn inkluderer også ferdsel og opphold i grøntområder inne i byer og tettsteder, som for eksempel parker og andre grønne strukturer. Motorisert ferdsel omfattes ikke av friluftslivsbegrepet, slik det er definert i den offentlige friluftslivspolitikken. Det er samhandlingen mellom fysisk aktivitet og naturopplevelse som regjeringen ønsker å legge til rette for og fastsette en politikk for i denne stortingsmeldingen. Med naturopplevelse menes også å oppleve kulturminner i natur, og å forstå og oppleve landskapets historie.

Regjeringen ønsker å legge til rette for at enda flere kan utøve friluftsliv jevnlig, og at de som i dag er lite fysisk aktive kan bli mer aktive gjennom friluftsliv. Satsing på arealene i nærmiljøet er viktig, og parkene og grønne strukturer i byer og tettsteder er viktige for rekreasjon og friluftsliv, spesielt for hverdagsaktiviteten.

I meldingen legges det frem en rekke tiltak og føringer for statens arbeid med friluftsliv i årene frem-

over, med overordnet mål om at enda flere skal utøve friluftsliv jevnlig. Både ivaretagelse og tilrettelegging av arealer, og opplæring og stimulering til friluftsliv er avgjørende for å kunne bidra til å nå denne målsettingen. Rekruttering av barn og unge til friluftsliv er sentralt i meldingen.

Nasjonale mål for friluftslivspolitikken

Regjeringens hovedmål er at befolkningen utøver friluftsliv jevnlig. På bakgrunn av prioriteringene i det statlige friluftslivsarbeidet og premisene for et aktivt og utbredt friluftsliv foreslår regjeringen følgende nasjonale mål for friluftslivspolitikken:

- Friluftslivets posisjon skal ivaretas og videreutvikles gjennom ivaretagelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområder, og stimulering til økt friluftslivsaktivitet for alle.
- Naturen skal i større grad brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.

Det er i meldingen beskrevet friluftslivets egenart og helseverdier og friluftslivets historikk i Norge.

Friluftslivets folkehelseverdier

Et hovedmål innenfor folkehelsearbeidet er å øke den jevnlig fysiske aktiviteten i befolkningen. Friluftsliv inneholder den verdifulle samhandlingen mellom fysisk aktivitet og naturopplevelse, som gir friluftsliv den store verdien for psykisk og fysisk helse. Satsing på friluftsliv er en viktig del av folkehelsearbeidet, og sentralt i regjeringens målsetting om å bedre folkehelsen.

Regjeringen vil:

- Ivareta det norske friluftslivets historiske og tradisjonelle egenart og særpreg, samtidig som det åpnes for nye friluftslivsaktiviteter og nye måter å utøve friluftsliv.
- Ivareta friluftsliv som en levende og sentral del av norsk kulturarv og nasjonale identitet, og som en viktig kilde til høyere livskvalitet og bedre helse.

Friluftsloven og allemannsretten

Allemannsretten til ferdsel, opphold og høsting som er nedfelt i friluftsloven, er av stor betydning for mulighetene til å utøve friluftsliv.

Friluftsloven fra 1957 ble til i en tid da særlig fotturer og høstingsaktiviteter utgjorde kjernen i friluftslivet i Norge. Konfliktsituasjonene loven tok sikte på å løse gjaldt i hovedsak mellom grunneierinteressene og allmennhetens interesser. Friluftsloven

er endret flere ganger siden 1957, senest i 2011, og endringene har bidratt til å klargjøre og styrke allemannsretten.

Friluftslivet i Norge har siden loven ble vedtatt blitt stadig mer mangfoldig. Flere aktiviteter er kommet til og flere brukergrupper deltar i friluftslivsaktiviteter. Velstandsutviklingen har ført til at folk bruker fritiden sin annerledes enn for noen tiår siden, og som blant annet vises ved villighet til å reise lenger, investere i mer utstyr og prøve ut nye friluftslivsaktiviteter.

I meldingen er det gitt en gjennomgang av spørsmål knyttet til endringer i friluftsloven eller annet lovverk som følge av et endret og mer mangfoldig friluftsliv, spørsmål om restriksjoner på ferdsel i verneområdene, forholdet mellom grunneier og allmennhet, spørsmål om å fastsette en sentral forskrift til friluftsloven om telting og ferdsel i innmark, regelverket for avgiftsinnkreving for tilgang til friluftslivsområder, og spørsmål om endringer i annet lovverk.

Det vises til at utvikling mot et mer mangfoldig friluftsliv og økende urbanisering og økende deltakelse i friluftsliv vil trolig innebære ytterligere utfordringer for allemannsretten, og det kan oppstå behov for økt regulering eller tilrettelegging for ulike typer ferdsel. Reguleringer kan innebære at ulike aktiviteter begrenses til bestemte tidspunkt eller til bestemte arealer, og slik regulering kan vedtas av kommunene i lokale forskrifter etter friluftsloven.

Et alternativ til økt regulering kan være økt satsing på veiledning om allemannsretten, herunder plikten til hensynsfull og aktsom opptreden. Friluftsloven § 11 gir en generell plikt til å opptre varsomt og hensynsfullt for å ikke volde skade eller ulempe for grunneier, bruker eller andre, eller påføre miljøet skade. Bestemmelsen omtales gjerne som en «allemannsplikt». De fleste konfliktene i dagens friluftsliv vil etter regjeringens oppfatning kunne løses dersom aktsomhetsplikten i friluftsloven § 11 etterleveres. En rekke friluftsliv- og idrettsorganisasjoner har gått sammen om å konkretisere «allemannspliktene» som rettesnorer for god oppførsel. Regjeringen ser dette som et viktig konfliktdempende tiltak, og vil oppfordre kommunene til å forsøke å løse konflikter gjennom veiledning og tilrettelegging før det vurderes forskrifter som innskrenker allemannsretten.

Regjeringen mener det er viktig at fylkeskommuner, kommuner og frivillige organisasjoner samarbeider om informasjonsopplegg om allemannsretten.

Tilpasning av friluftsloven til nye friluftslivsaktiviteter

Regjeringen ønsker å legge til rette for nye friluftslivsaktiviteter uten at naturverdier og øvrig friluftsliv blir skadelidende. Regjeringen vil derfor vurdere

å endre friluftslovens bestemmelser om ferdsel i utmark etter mønster av ferdselsbestemmelsen i vannressursloven. Det vil dermed ikke oppstå spørsmål om eksempelvis klatring, bruk av rulle ski, hundspannkjøring, kiting eller paragliding er omfattet av ferdselsretten.

Når det gjelder ferdsel i innmark, mener regjeringen at det fortsatt bør gjelde et generelt skille mellom ferdsel til fots og ferdsel med fremkomstmidler, slik det i dag er regulert gjennom friluftsloven § 3 og § 3a.

Ferdsel i verneområdene

Regjeringen mener det bør være likebehandling av kommersiell og ikke-kommersiell aktivitet i nasjonalparker, og at oppmerksomheten bør rettes mot i hvilken grad ulike aktiviteter kan påvirke verneverdiene i det enkelte tilfelle. Regjeringen vil endre nasjonalparkforskriftene, slik at det utslagsgivende kriteriet for om organisert ferdsel er søknadspliktig er om ferdselen kan skade verneverdiene. Man vil også se på eventuelle konsekvenser for grunneierne og de bruksberettigede i nasjonalparkene.

Regjeringen vil foreslå at det i utgangspunktet skal være tillatt å sykle på eksisterende veier, stier og kjørespor i nasjonalparkene og i landskapsvernområdene, og vil endre verneforskriftene i tråd med dette. Nasjonalpark- og verneområdestyrene vil imidlertid få mulighet til å regulere slik ferdsel i nærmere angitte områder dersom verneformålet tilsier det. Endringene vil medføre at sykling som et utgangspunkt blir tillatt i store områder hvor det i dag er forbudt. Organisert ferdsel som kan skade verneverdiene, vil fortsatt være søknadspliktig.

I noen områder er det viktig at ferdsel reduseres eller unngås av hensyn til villreinen. Det vil derfor ved gjennomgangen av de enkelte verneforskriftene særlig vurderes om dagens reguleringer av bruk av sykkel skal videreføres helt eller delvis i de områdene som er viktige for villrein. Ved disse vurderingene vil det blant annet legges vekt på føre-var-prinsippet.

Det kan i visse tilfeller oppstå konflikter mellom ferdsel til fots og ferdsel på sykkel. Slike konflikter bør primært håndteres etter friluftsloven, og ikke gjennom vernebestemmelsene, dersom tilrettelegging eller veiledning ikke er tilstrekkelig.

Regjeringen mener at verneinteressene knyttet til fuglelivet må ha forrang fremfor andre interesser i fuglefredningsområdene. Dette er relativt små områder, som er svært viktige for mange fuglearter. En rekke av disse artene har dessuten en uheldig bestandsutvikling, og den samlede belastningen på fuglelivet i områdene er allerede stor.

Regjeringen vil utvikle besøksstrategier for verneområdene på Jærstrendene og Lista på samme måte som det nå utvikles for nasjonalparker. Hensik-

ten er å tilrettelegge mer for ferdsel i de områdene der verneverdiene tåler dette, og kanalisere ferdselen utenom de områdene der dyrelivet er sårbart i de periodene av året der det er behov for det.

I arbeidet med økt skogvern legges det opp til at det i nye naturreservater åpnes for sykling på eksisterende stier og veier dersom verneverdier i området ikke er vurdert å være sårbare for slik påvirkning. I nye skogreservater er det ikke lenger fastsatt særskilt forbud mot teltleire, i motsetning til tidligere forskrifter. Idrettsarrangementer er i utgangspunktet forbudt, men kan etter søknad gjennomføres i begrenset omfang. Skirenn, terrengløp på eksisterende stier og o-løp er eksempler på idrettsarrangementer som i mange tilfeller kan gjennomføres uten å skade verneverdiene, og som i slike tilfeller vil kunne tillates etter søknad.

Grunneiers og allmennhetens interesser

Friluftsloven gir vide rettigheter for allmennheten. Men loven gir også en beskyttelse av grunneiers interesser. Dette gir seg blant annet utslag i bestemmelsene om begrenset ferdselsrett på innmark, ved at det ikke er lov å benytte private brygger uten samtykke, og ved at eier har anledning til å bortvise folk som opptrer hensynsløst eller skader eiendommen.

Den mest sentrale reguleringen i friluftsloven når det gjelder grensedragningen mellom grunneiers interesser og rettigheter og allmennhetens rettigheter er skillet mellom innmark og utmark. I utmark har allmennheten vesentlig mer omfattende rettigheter enn i innmark.

Regjeringen vil klargjøre grensen mellom utmark og innmark nærmere i revisjonen av rundskriv til friluftsloven. Gjennom siste års praksis og uttalelser fra Høyesterett vil departementet klargjøre temaet gjennom veiledning og rundskriv. Regjeringen ser ikke behov for en lovendring på dette området. Bestemmelsen i friluftsloven § 11 om ferdselskultur og plikt til hensynsfull og varsom ferdsel er svært viktig for å unngå konflikter mellom allmennhet og grunneiere. Det er derfor viktig å spre kunnskap om denneplikten.

Telting i utmark og ferdsel i skogplantefelt og innmark

Regjeringen ønsker ikke å fastsette forskrift til friluftsloven om telting og med ytterligere regulering av ferdsel i innmark og skogplantefelt. Presisering av aktsomhetsregler om ferdsel i innmark og skogplantefelt vil bli inntatt i revidert rundskriv til friluftsloven. Videre vil informasjon og opplæring om plikten til varsom og hensynsfull ferdsel prioriteres.

For å bedre adgangen til telting i strandsonen ønsker regjeringen å oppfordre kommunene til å gå igjennom restriksjonene på telting i offentlige fri-

luftslivsområder, fremfor at staten fastsetter en generell forskrift om telting i strandsonen.

Regjeringen vil:

- Endre friluftslovens ferdselsbestemmelser for utmark, slik at det åpnes for nye ikke-motoriserte ferdselsformer i friluftslivet.
- Åpne for sykling på stier og veier i nasjonalparker og landskapsvernområder.
- Vurdere reguleringene av bølgesurfing, brettseiling, kiting mv. i enkelte verneområder.
- Endre regelverket for organisert ferdsel i nasjonalparkene, slik at det blir likebehandling mellom kommersielle og ikke-kommersielle aktiviteter.
- Bidra til informasjonsarbeid om allemannsretten, herunder informasjon om plikten til varsom og hensynsfull ferdsel.
- Stimulere til økt samarbeid mellom landbruket, kommuner og frivillige organisasjoner om tilrettelegging for friluftsliv i landbruksområdene, herunder samarbeid om veier, stier, løyper og parkeringsplasser.
- Klargjøre nærmere grensen mellom utmark og innmark i revisjonen av rundskrivet til friluftsloven.

Friluftslivets arealer og infrastruktur

Arealplanlegging

Det er kommunene som gjennom sin arealplanlegging har den viktigste rollen i å ivareta arealer som er viktige for friluftsliv. Regjeringen legger til grunn at planer for ivaretagelse av naturarealer og sammenhengende forbindelser er en integrert del av den kommunale planleggingen. I dette ligger også bevaring og formidling av kulturminner og kulturhistorie både i og i tilknytning til disse arealene. Kulturminnene utgjør ofte viktige opplevelsesverdier, som sammen med naturområdene kan gi områdene en høy attraktivitet for friluftsliv. Ivaretagelse av grønnstruktur bør være et premiss ved utvikling av nye boligområder og annen utbygging i byer og tettsteder. Sammen med attraktive bygningsmiljøer, gater og plasser med høy kvalitet vil dette skape bymiljøer som innbyr til opphold og fysisk aktivitet.

Regjeringen legger vekt på at kommunene skal ha god kapasitet og relevant fagkompetanse til å utføre sine oppgaver. Regjeringen vil derfor tilrettelegge kurs, e-læring og nettbasert veiledning om miljøhensyn og friluftsliv i arealplanleggingen, rettet mot kommuner.

Sikring av friluftsområder

For å samle forvaltningen av de statlig sikrede friluftslivsområdene og for at større regioner skal få et mer helhetlig ansvar for friluftslivet, vil regjeringen vurdere fylkesmannens oppgaver knyttet til de statlig sikrede friluftslivsområdene med sikte på overføring til større folkevalgte regioner.

For å øke tilgangen til grønne områder i tettbygde strøk, er det behov for at strategisk plasserte, bebygde eiendommer kan sikres, slik at arealet kan frigjøres til friluftsliv. Regjeringen ønsker fortsatt å bidra til at kommunene kan sikre bebygde eiendommer som vil få en nøkkelfunksjon for allmennhetens friluftsliv.

Regjeringen vil gå gjennom teltingsforbudene i forskrifter som er statlig fastsatt.

Tilrettelegging og forvaltning

Det vises i meldingen til at selv om tilrettelegging i mange tilfeller er nødvendig, blant annet for å sikre tilgang for ulike brukergrupper, er det også en del områder som har sin verdi fordi de er lite tilrettelagt og opparbeidet. I slike områder vil tyngre tilretteleggingstiltak kunne redusere områdenes verdi for friluftsliv. Gjennom forvaltningsplanene gjøres en samlet vurdering av behov for tilretteleggingstiltak. I dette ligger også synliggjøring og formidling av særskilte opplevelseskvaliteter på områdene, som for eksempel kulturminner eller historie knyttet til områdene. Regjeringen vil stimulere til naturvennlig tilrettelegging som både legger et godt grunnlag for bruk av områdene og som ivaretar opplevelseskvalitetene.

Regjeringen vil fortsatt støtte Skjærgårdstjenesten. Det er viktig at fylkeskommunene og kommunene bidrar til å opprettholde stabile økonomiske rammer for driften. Skjærgårdstjenesten ble evaluert i 2013, og evalueringen viste at ordningen i stor grad er velfungerende.

Regjeringen vil vurdere om Skjærgårdstjenestens oppgaver kan utvides i de etablerte enhetene der dette er hensiktsmessig og ressursmessig mulig. For å samle forvaltningen og oppfølgingen av Skjærgårdstjenesten, og for at større regioner skal få et mer helhetlig ansvar for friluftslivet, vil regjeringen overføre fylkesmannens oppgaver for Skjærgårdstjenesten til større folkevalgte regioner.

Regjeringen vil understreke viktigheten av grønn infrastruktur i byer og tettsteder, som en viktig del av et statlig tverrsektorielt samarbeid om nærmiljø. Statens vegvesen er en viktig aktør i dette arbeidet, og har som ambisjon at enda flere skal bruke bena og sykkel som fremkomstmiddel i byer og tettsteder.

Det vises til at erfaringer fra blant annet Miljødirektoratets nærmiljøsatsing og Groruddalssatsingen bekrefter betydningen av å ivareta, sikre og tilrettelegge et sammenhengende nettverk av grøntområder

i byer og tettsteder. Regjeringen vil aktivt formidle resultatene i nærmiljøtsatsingen og Groruddalssatsingen til alle som jobber med tilrettelegging og stimulering til friluftsliv i nærmiljøet.

For å sikre en god forvaltning av markaområdene, er det viktig at friluftslivet er et sentralt element i all planlegging i områdene, og at andre interesser avveies opp mot friluftslivsinteressene. Regjeringen vil oppfordre kommuner med tilflytting og utbyggingspress til å markere langsiktige utbyggingsgrenser mot markaområder, ved bruk av hensynssoner.

Regjeringen vil understreke viktigheten av å differensiere tilretteleggingen i markaområdene, slik at alle opplevelseskvalitetene ivaretas. Områder som har få inngrep og liten eller ingen tilrettelegging har særskilte opplevelseskvaliteter, som må videreføres i form av at det ikke foretas tilrettelegging av særlig omfang i disse områdene.

Friluftsliv i strandsonen

Regjeringen ønsker å ivareta rekreasjonsmuligheter og naturverdier i strandsonen. I regioner og kommuner der strandsonen allerede er sterkt utbygd og har mangel på tilgjengelige arealer for allmennheten, er utfordringen å få til en gradvis forbedring av allmennhetens tilgang. Statlig sikring av friluftslivsområder er et aktuelt virkemiddel i denne forbindelse.

Regjeringen vil legge til rette for at det er god tilgang til strandsonen over hele landet.

Regjeringen ønsker at kommunene skal bruke plan- og bygningslovens virkemidler for å bekjempe ulovlig nedbygging og privatisering av strandsonen. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å stimulere kommunene til å kartlegge og fjerne ulovlige stengsler i strandsonen. Regjeringen vil også oppfordre kommunene til å kartlegge tilgjengeligheten til strandsonen, med sikte på å bedre denne der allmennhetens muligheter for friluftsliv i strandsonen er liten.

Regjeringen ser det som viktig at de ikke-motoriserte fremkomstmidlene på sjøen og i vassdrag ikke blir fortrenget av motoriserte fremkomstmidler. Kystverkets pågående arbeid med kartfesting av fartsbegrensninger i en digital kartløsning og evalueringen av vannskuterregelverket vil være viktige bidrag for å nå denne målsettingen.

Kystverket har de senere årene etablert farvannsoppmerking som er spesielt tilpasset den økende gruppen fritidsfartøy. Regjeringen vil videreføre dette arbeidet.

Regjeringen har under arbeid en veiledning om helhetlig planlegging i sjøområdene. Arbeidet er i hovedsak avgrenset til plan- og bygningslovens virkeområde i sjø, fra strandlinjen ved alminnelig

høyvann til én nautisk mil utenfor grunnlinjen. I dette arbeidet vil strandsoneproblematikk bli omfattet.

MARIN FORSØPLING

Regjeringen ser at det er stort behov for tiltak mot marin forsøpling, og har igangsatt en satsing for å bekjempe problemet. Det ble i statsbudsjettet for 2015 satt av tilskuddsmidler til bekjempelse av marin forsøpling, og satsingen videreføres i 2016.

Regjeringen vil understreke at det mange steder er et betydelig og positivt engasjement blant innbyggerne for å rydde strandsonen i sitt nærmiljø, der blant annet Skjærgårdstjenesten flere steder bidrar ved å hente søppelet. Skjærgårdstjenesten og Statens naturoppsyn bidrar også aktivt i fjerning av avfall i strandsonen, og organiserer ryddedugnader. Regjeringen vil fortsette å legge til rette for rydding av avfall i strandsonen.

Friluftsliv i store naturområder

Regjeringen vil følge utviklingen innen motorisert ferdsel i utmark, med særlig vekt på hvordan de nye mulighetene til å etablere rekreasjonsløyper for snøskuterkjøring praktiseres og hvilken påvirkning det har på friluftslivet og naturmangfoldet.

Regjeringen har satt i gang arbeid med å etablere et system for å klassifisere naturlandskap etter klassifiseringssystemet Naturtyper i Norge (NiN), og på sikt vil dette kunne gi god oversikt naturtypene i Norge, og være et viktig verktøy for en kunnskapsbasert arealforvaltning.

Regjeringen mener det er viktig å ivareta større og sammenhengende friluftsområder i fjellet nær storbyene, både i et kort og langt perspektiv. Kommunene bør i sin arealplanlegging sikre sammenhengende grønnstrukturer gjennom hytteområdene og ut i omkringliggende friluftsområder. Det er også viktig at kommunene unngår utbygging av viktige friluftsområder og definerer langsiktige utbyggingsgrenser for eksempel mot snaufjell. Landskapsanalyser og grønnstrukturanalyser er nyttige verktøy i kommunenes arbeid med planlegging av fritidsbebyggelse i fjellet.

For å ivareta friluftslivets arealbehov i fjellet utenfor verneområdene, vil regjeringen oppfordre fylkeskommuner med fjellområder med stort utbyggingspress til å utarbeide regionale planer som sikrer ivaretagelse av større naturområder for friluftsliv i fjellområdene. De regionale planene legges til grunn for den kommunale og statlige planleggingen, og vil dermed kunne legge til rette for en kontrollert og balansert utbygging av hytter og andre arealkrevende tiltak i fjellet. Hovedsiktemålet vil være å ivareta gjenværende natur- og friluftslivsverdier i områder som allerede har hatt en sterk utbygging og som har et stort press på arealene.

Regjeringen ser også behov for bedre veiledning om helhetlig planlegging i fjellområdene. Å utarbeide en statlig planretningslinje for deler av fjellområdene er en aktuell modell, og kan omfatte begrensede geografiske fjellområder som er under særlig utbyggingspress. Regjeringen vil vurdere den geografiske avgrensningen av eventuelle statlige planretningslinjer for fjellområdene nærmere.

VILLREIN

I fjellområdene er det særlig utfordringer knyttet til forholdet mellom utbygging, motorisert ferdsel, friluftslivsaktiviteter og hensynet til villreinens behov for uforstyrrede leveområder.

Som eneste land i Europa med intakte høyfjells-økosystemer med bestander av villrein, har Norge et internasjonalt ansvar for å ta vare på villreinen og dens leveområder. Som en oppfølging av St.meld. nr. 21 (2004–2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, og Innst. S. nr. 228 (2004–2005), startet i 2007 et arbeid med regionale planer etter plan- og bygningsloven for en helhetlig forvaltning av fjellområder som er spesielt viktige for villreinens fremtid i Norge. Planene skal avgrense nasjonale villreinområder og sikre en langsiktig arealforvaltning i de aktuelle fjellområdene med randområder. Det skal utarbeides i alt syv slike planer, og fem er ferdigstilt. Disse planene legger viktige føringer for forvaltningen av villrein hvor hensynet mellom villreinens behov og andre samfunnsinteresser er avveid.

Med aktiv tilrettelegging kan det meste av ferdselen i forbindelse med friluftsliv styres utenom viktige funksjonsområder for villrein, som kalvingsområder og trekkveier. I nasjonalparkene skal det utarbeides besøksforvaltningsplaner. Disse planene, samt de regionale villreinplanene, vil være viktige verktøy både ved spørsmål om valg av traseer for stier og løyper, og for saker som gjelder turisthytter.

Ferdselsårer

Regjeringen vil legge til rette for at stier og løyper kartlegges, og at disse dataene innarbeides i det offentlige kartgrunnlaget (DOK), som er grunnlag for å utarbeide planer etter plan- og bygningsloven.

Landbrukets veier i skog og utmark er en viktig del av ferdselsårene for friluftslivet. Regjeringen ønsker at landbruket, kommuner og friluftslivsorganisasjoner samarbeider om tilrettelegging for friluftsliv på slike veier. Det vises til at Miljødirektoratet vil utvikle nytt veiledningsmaterieell for helhetlig planlegging og tilrettelegging av ferdselsårer.

Regjeringen vil i de kommende årene legge særlig vekt på å utvikle sti- og løypenett for friluftsliv i sammenheng med gang- og sykkelveier og kollektivtransport i byer og tettsteder, slik at friluftslivet blir

lett tilgjengelig for alle. Arbeidet med sammenhengende ferdselsårer for friluftslivet må blant annet samordnes med Statens vegvesens gå- og sykkelstrategier, der målet er å fremme gåing og sykling som transportformer og hverdagsaktiviteter. Regjeringen vil stimulere til at dette arbeidet fortsetter. For å oppnå optimale løsninger og en situasjon alle parter er tilfreds med, bør det etableres et godt samarbeid med grunneierne på et tidlig stadium i prosessene.

Regjeringen vil bidra til å løfte frem de historiske ferdselsårene og andre sammenhengende nettverk av attraktive ferdselsårer for friluftsliv, herunder videreføre og videreutvikle prosjektet Historiske Vandreruter.

Tilrettelegging for friluftsliv

Regjeringens friluftslivspolitik har som mål at alle skal kunne utøve friluftsliv i hverdagen. Tilrettelegging av områder og ferdselsårer er et viktig virkemiddel for å gjennomføre dette. God tilrettelegging i nærmiljøet gjør det attraktivt å drive med friluftsliv.

De fleste kommuner, frivillige organisasjoner og interkommunale friluftsråd jobber godt og aktivt med tilrettelegging for friluftsliv. Fysiske tilretteleggingstiltak krever samarbeid med og grunneiers tillatelse der det skal gjennomføres tiltak. Regjeringen vil arbeide for at grunneierne og deres organisasjoner i enda større grad blir involvert i planleggingsprosesser knyttet til tilrettelegging for friluftsliv i fremtiden.

Regjeringen vil gjennomgå kulturminneforvaltningens virkemidler for å vurdere synergieffekter med friluftslivet.

Regjeringen vil oppfordre kommunene til i større grad å bruke sonering i arealplanleggingen. Det er viktig at slik sonering planlegges i samarbeid med grunneierne.

Regjeringen vurderer at tilskudd til tilrettelegging for friluftsliv er viktig for å opprettholde og øke deltakelsen i friluftsliv. Regjeringen vil derfor videreføre den økte satsingen på tilskudd til anlegg og områder for egenorganisert fysisk aktivitet og friluftsliv, der nærmiljøanlegg, turveier, turstier og turløyper er prioriterte anleggstyper.

Regjeringen vil:

- Prioritere statlig sikring av ferdselsårer og friluftslivsområder i og ved byer og tettsteder.
- Vurdere å overføre fylkesmannens ansvar for statlig eide og sikrede friluftslivsområder til større folkevalgte regioner.
- Legge til rette for at allmennhetens friluftslivsinteresser blir ivaretatt ved avhending/omdisponering av statlig eiendom, og leie ut flere av Kystverkets fyreiendommer til friluftslivsformål.

- Vurdere om Skjærgårdstjenestens oppgaver kan utvides innenfor gjeldende driftsområder.
- Overføre fylkesmannens oppgaver for Skjærgårdstjenesten til større folkevalgte regioner.
- Videreføre og utvikle prosjektet Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder med mål om at alle kommuner i Norge har kartlagt og verdsatt sine friluftslivsområder innen 2018.
- Oppfordre kommunene til å kartlegge tilgjengeligheten og fjerne ulovlige stengsler i strandsonen, og videreføre ordningen der staten gir informasjon og juridisk hjelp til kommunenes oppfølging av ulovlige stengsler og arealbeslag i strandsonen.
- Øke samarbeidet med landbruket om friluftsliv, samt arbeide for at grunneierne og deres organisasjoner i enda større grad blir involvert i planleggingsprosesser knyttet til tilrettelegging for friluftsliv.
- Gå gjennom teltingsforbud på de offentlige friluftslivsområdene som er forankret i statlig fastsatte forskrifter, med sikte på å fjerne forbudene det ikke lenger er behov for, og oppfordre kommunene til det samme der teltingsrestriksjoner er forankret i kommunale forskrifter.
- Revidere «Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen» på bakgrunn av gjennomført evaluering, og utarbeide en veiledning om helhetlig planlegging i sjøområdene.
- Oppfordre fylkeskommuner med fjellområder med stort utbyggingspress om å utarbeide regionale planer som sikrer ivaretagelse av større, sammenhengende naturområder for friluftsliv i fjellområdene.
- Bedre veiledningen om helhetlig planlegging i fjellområdene, der utarbeidelse av en statlig planretningslinje for deler av fjellområdene kan være en aktuell modell.
- Videreføre den økte satsingen på tilskudd fra spillemidlene til anlegg for idrett og områder for egenorganisert fysisk aktivitet og friluftsliv, der turveier, turstier og turløyper er prioriterte anleggstyper.
- Videreføre tilskuddsordningen fra spillemidlene til anlegg for friluftsliv i fjellet, ved kysten og i lavlandet.
- Utvikle nytt veiledningsmaterieil for helhetlig planlegging og tilrettelegging av ferdselsårer.
- Legge til rette for kulturminner som opplevelsressurs og motivasjonsfaktor i friluftsliv, herunder gjennomgå kulturminneforvaltningens virkemidler for å vurdere synergieffekter med friluftsliv.
- Oppfordre kommuner med tilflytting og utbyggingspress til å markere langsiktige utbyggings-

grenser mot markaområder, ved bruk av hensynsoner.

Friluftslivsaktivitet

Regjeringen har vedtatt Frivillighetserklæringen – erklæring for samspillet mellom regjeringen og frivillig sektor. Frivillighetserklæringen er et uttrykk for regjeringens anerkjennelse av frivillig sektor og et rammeverk for et sterkt og godt videre samspill med sektoren.

Frivillige organisasjoner

Regjeringen mener frivilligheten har en viktig verdi i kraft av at den er basert på annen motivasjon og drivkraft enn offentlig og privat sektor.

Regjeringen vil legge til rette for et sterkt sivilsamfunn. Deltakelse i frivillig aktivitet bidrar til fellesskap og inkludering, og kan gi verdifulle personlige og profesjonelle kvalifikasjoner for den enkelte. For personer med innvandrerbakgrunn kan friluftsliv være en god inngang til inkludering og forståelse av det norske samfunnet.

Det vises til at friluftslivsorganisasjonenes kompetanse og tilbud representerer en viktig ressurs for befolkningen. Regjeringen ønsker å videreføre og videreutvikle de frivillige organisasjonenes rolle i friluftslivsarbeidet.

Regjeringen vil innenfor tilskuddsordningene til friluftslivsaktivitet prioritere lavterskelaktiviteter. Regjeringen vil videreføre den økte satsingen på tilskuddsordningen fra spillemidlene til friluftslivstiltak for barn, ungdom og inaktive voksne.

Regjeringen vil også oppfordre frivillige organisasjoner som arbeider med sårbare grupper til å i større grad inkludere friluftsliv i sitt sosiale arbeid, blant annet gjennom bedret informasjon om de ulike tilskuddsordningene.

Friluftsliv for alle

Regjeringen ønsker at enda flere skal utøve friluftsliv jevnlig, og at de som i dag er lite fysisk aktive skal bli mer fysisk aktive gjennom friluftsliv. Det er behov for tiltak rettet mot befolkningen generelt og mot grupper som er lite fysisk aktive spesielt. For å utjevne sosiale forskjeller bør det satses på de aktivitetene som har bredest appell.

Regjeringen vil oppfordre flere sykehus og andre behandlingstiltak til å bruke naturen og friluftslivsaktiviteter som en del av behandlingen, gjerne i samarbeid med friluftsråd eller friluftslivsorganisasjoner.

Friluftslivets år 2015 skapte stor oppmerksomhet om friluftsliv, og det ble gjennom året gjennomført aktiviteter og arrangementer over hele landet, med god oppslutning. Regjeringen er svært godt fornøyd

med de foreløpige resultatene, og anbefaler at det gjennomføres et nasjonalt friluftslivets år hvert tiende år. Det neste nasjonale Friluftslivets år vil bli i 2025.

Regjeringen vil utrede hvilken nytte ulike digitale verktøy har for å motivere og stimulere til friluftslivsaktivitet i befolkningen, og hvordan slike verktøy kan gjøres mest mulig effektive og brukervennlige.

Regjeringen vil stimulere kommunene til å forsterke arbeidet med skilting og merking, samt å utarbeide nærmiljøkart, som viser ferdselsårer for gåing, sykling, ski og eventuelt annen infrastruktur for friluftsliv i hverdagen. For å skape gode rammer for aktivitet for barn og unge, er det vesentlig at dette arbeidet også inkluderer informasjon om attraktive oppholds- og lekeområder i natur og naturpregede områder, og om andre attraksjoner, som for eksempel kulturminner.

Regjeringen vil styrke det tverrsektorielle samarbeidet om friluftsliv og nærmiljøutvikling, slik at kommunene står bedre rustet til å realisere potensialet for synergieffekter. Målrettede kompetansehevingstiltak overfor kommunene og samordning av virkemidler innenfor samferdsel, helse og miljø er viktig. Prosjektdelen av Miljødirektoratets nærmiljø-satsing ble avsluttet i 2015, og arbeidet med å spre erfaringer og resultater fra satsingen til alle landets kommuner er i gang.

Regjeringen vil:

- Prioritere videreutvikling av tilbudet med lavterskelaktiviteter, aktiviteter i nærmiljøet og opplæring og utvikling av friluftslivsferdigheter hos barn og unge.
- Motivere frivillige organisasjoner som arbeider med sårbare grupper og grupper som er gjennomgående lite fysisk aktive til i større grad å inkludere friluftsliv i sitt sosiale arbeid.
- Oppfordre og legge til rette for at friluftsliv og bruk av naturen og nærmiljøet som læringsarena inngår i virksomheten til skoler og barnehager.
- Videreføre den økte satsingen på tilskuddsordningen fra spillemidlene til friluftslivstiltak for barn, ungdom og inaktive voksne.
- Oppfordre sykehus og andre behandlingstilbud til å bruke naturen og friluftslivsaktiviteter som en del av behandlingen, gjerne i samarbeid med friluftsråd eller friluftslvsorganisasjoner.
- Legge til rette for gjennomføring av et nytt friluftslivets år i 2025.
- Medvirke til utvikling av digitale verktøy innenfor friluftsliv, utrede hvilken rolle ulike digitale verktøy har for å motivere til friluftslivsaktivitet og hvordan slike verktøy kan gjøres mest mulig brukervennlige.

- Oppfordre kommunene til å inkludere friluftsliv i det kommunale frisklivstilbudet.
- Bidra til utvikling av tiltak som kan rekruttere personer med innvandrerbakgrunn og funksjonshemmede til økt deltakelse i friluftsliv.
- Oppfordre kommuner, friluftsråd og frivillige organisasjoner til å etablere utstyrssentraler for friluftsliv.
- Høsting av naturressurser i friluftsliv.

Høsting av naturressurser

Jakt og fiske

Regjeringen mener at Statskog SF og fjellstyrene er betydningsfulle aktører for å sikre allmennheten god og rimelig tilgang til jakt. For småviltjakt og fangst er spesielle regler for jakt på statens grunn nedfelt i lov om jakt og fangst (viltloven). For storviltjakt er Statskog SF en betydelig tilbyder til allmennheten etter prinsipper om lik tilgang gjennom fastpris i åpne tilbud og trekking. Statskog SF har også spesielle tilbud om opplæringsjakt og tilbud til førstegangs storviltjegere.

Regjeringen oppfordrer fylkeskommunene, som ansvarlige for innlandsfiske, til å jobbe mer med å få til samarbeid mellom utbydere slik at tilgangen til fiske i innlandet blir bedre.

Regjeringen vil:

- Gjennom et aktivt statlig eierskap stille statlig grunn til disposisjon både til opplæringsjakt og som tilbud til førstegangs storviltjegere.
- Be Miljødirektoratet utarbeide et læringsopplegg om høstingstradisjoner for bruk i skolen.
- Se positivt på opprettholdelse av valgfag i ungdomsskolen som kan inkludere høstingsaktiviteter.
- Oppfordre fylkeskommunene, som ansvarlige for jakt og innlandsfiske, å få til samarbeid mellom utbydere slik at tilgangen til innlandsfiske og jakt blir bedre, for eksempel ved at de enkelte jaktkort og fiskekort dekker større områder, og gjøres lettere tilgjengelig.
- Oppfordre og legge til rette for at frivillige organisasjoner integrerer bær- og sopplukking i deres virksomhet.
- Legge til rette for et bedre lovgrunnlag for høsting, herunder avklare nærmere hvor grensene for lovlig høsting går i ny straffelov § 323, herunder forholdet til friluftslvsloven § 5.
- Videreføre og utvikle kostholdsprogrammet Fiskeprell.

Friluftsliv og verdiskaping

Regjeringen ser positivt på at friluftslivet bidrar til lokal næringsutvikling, og vil satse på tiltak som er til gjensidig fordel for friluftsliv og reiseliv. Det er en viktig forutsetning at veksten skjer gjennom bærekraftig forvaltning og tilrettelegging, og at den ikke går på bekostning av allemannsretten. Dette kan innebære kanalisering av ferdsel, økt informasjon, tilrettelegging og skjøtsels- og restaureringstiltak.

Regjeringen arbeider med forenkling av utmarksforvaltningen. Målet er at brukerne av utmark skal oppleve en forenkling, at kommunene skal tildeles større ansvar og myndighet innen utmarksforvaltningen, og å legge til rette for verdiskaping. Kommunene, som lokal planmyndighet og som tilrettelegger for næringsutvikling, har en helt sentral rolle i dette arbeidet. Regjeringen vil styrke kommunenes kompetanse innen utmarksforvaltning.

Regjeringen mener at ansvaret for sertifisering og kvalitetssikring for å ivareta sikker ferdsel i forbindelse med naturbasert reiseliv, fortsatt skal ligge hos de aktørene som tilbyr slike tjenester.

Regjeringen vil:

- Bidra til bedre tilrettelegging for både det allmenne friluftslivet og bærekraftig verdiskaping i nasjonalparkene, samtidig som verneverdiene og opplevelsesverdiene opprettholdes.
- Videreutvikle formidlingen av kunnskap om natur, kulturminner og verdensarvverdier ved naturinformasjonssentrene og verdensarvsentrene.
- Legge til rette for at det utarbeides besøksstrategier for nasjonalparkene, med mål om at alle nasjonalparker har en besøksstrategi innen 2020.
- Bidra til at merkevare- og kommunikasjonsstrategien brukes aktivt for å gjøre nasjonalparkene enda mer attraktive som friluftslivsområder og som reisemål.
- Styrke kommunenes kompetanse innen utmarksforvaltning.

Samarbeid og samordning, videre kunnskapsbehov

Regjeringen ønsker å videreutvikle og styrke samarbeidet mellom de statlige sektorene, blant annet med sikte på å utvikle en mer helhetlig nærmiljøutvikling innenfor arbeidet med friluftsliv og folkehelse. Det er viktig at nasjonale krav og forventninger om satsing på friluftsliv fremgår av tildelingsbrev fra departementene til direktorater, i forventningsbrev/prioriteringsbrev til fylkeskommunene og i embetsoppdrag fra direktoratene til fylkesmennene.

Regjeringen vil fremheve viktigheten av det arbeidet som de frivillige organisasjonene og friluftsliv

rådene gjør innenfor friluftsliv, og deres bidrag til å realisere målene i friluftslivspolitikken. Det gis i dag betydelige midler både til administrasjonsstøtte og til konkrete tiltak i regi av friluftslivorganisasjonene. Regjeringen vil videreutvikle samarbeidet med friluftslivorganisasjonene og de interkommunale friluftslivrådene. Regjeringen ønsker at flest mulig kommuner er med i et interkommunalt friluftslivråd.

Regjeringen vil:

- Videreføre og utvikle det etablerte sektorsamarbeidet på statlig nivå innenfor arbeidet med helsefremmende nærmiljøer.
- Videreføre og utvikle samarbeidet mellom staten og friluftslivorganisasjonene og de interkommunale friluftslivrådene.
- Oppfordre kommuner til å samarbeide med frivillige organisasjoner som jobber med friluftsliv, for eksempel ved å inngå partnerskapsavtaler.
- Sikre grunneiernes organisasjoner medvirkning i relevante fora for friluftsliv.
- Prioritere forskning som gir kunnskap som kan brukes til å sikre rekruttering og øke deltakelsen til friluftsliv, særlig blant barn og unge og de som i minst grad utøver friluftsliv.
- Prioritere forskning om hvilken rolle kulturminner spiller for utøvelse av friluftsliv og hvilke helse- og opplevelsesverdier dette gir.
- Prioritere forskning om nye friluftslivsaktiviteters påvirkning på naturverdier, og hvordan konflikter mellom brukergrupper kan unngås.
- Prioritere forskning om friluftsliv i byer og tettsteder.
- Bidra til å arrangere en forskningskonferanse om friluftsliv hvert tredje eller fjerde år, i samarbeid med blant annet Norsk Friluftsliv.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Per Rune Henriksen, Anna Ljunggren, Audun Otterstad og Terje Aasland, fra Høyre, Tina Bru, Odd Henriksen, Eirik Milde og Torhild Aarbergstø, fra Fremskrittspartiet, Jan-Henrik Fredriksen og Øyvind Korsberg, fra Kristelig Folkeparti, Rigmor Andersen Eide, fra Senterpartiet, Marit Arnstad, fra Venstre, lederen Ola Elvestuen, fra Sosialistisk Venstreparti, Olivia Corso Salles, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til regjeringens Meld. St. 18 (2015–2016) Friluftsliv – Natur som kilde til

helse og livskvalitet, som ble fremmet i statsråd 11. mars 2016.

Komiteen viser til at sist Stortinget behandlet en melding som omhandlet friluftslivet, var i 2002 – ved behandlingen av St.meld. nr. 39 (2000–2001) Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet.

Komiteen viser til at friluftsliv er en viktig del av norsk kultur og en aktivitet som ni av ti nordmenn liker å drive med. Norge har en fantastisk natur og en unik tradisjon for å åpne naturen for alle. Allemannsretten sikrer rett til ferdsel, opphold og høsting i naturen. Å ta vare på norsk natur og norske friluftslivstradisjoner er noe av det viktigste vi kan gjøre fremover, også med tanke på utviklingen i folkehelsen. Vi har lange tradisjoner om å bruke og høste av naturen i Norge. Allerede på 1800-tallet så vi de første friluftslivsorganisasjonene som har vært og er viktige bidragsytere for å skape det friluftslivet vi har i dag.

Komiteen peker på at friluftslivsorganisasjonene lokalt – og et enda større mangfold nasjonalt – spiller en viktig rolle med å motivere og tilrettelegge for friluftslivsaktiviteter. Det er et viktig supplement til den norske friluftstradisjonen med at mennesker spontant eller planlagt kan dra ut på tur og bruke naturen til rekreasjon – uten å innhente tillatelse fra noen og uten at det trenger å være organisert av andre.

Komiteen mener at naturen gir grunnlaget for menneskenes liv på jorda. Derfor er det å bevare og sikre bærekraftig bruk av naturlige økosystemer nødvendig for menneskets framtid og en forutsetning for vekst og velferd i alle samfunn. Økosystemene på land og i havet har en naturlig produksjon som det kan høstes mat fra, og naturen gir grunnlag for menneskenes egen produksjon av mat. Derfor er vi avhengig av en natur i balanse for at vi skal kunne høste ut av naturens goder og utøve friluftsliv. I tillegg til jakt og fiske har Norge lange tradisjoner for bærekraftig bruk av naturen.

Definisjon av friluftsliv

Komiteen har merket seg at det i stortingsmeldingen legges opp til å videreføre norske friluftslivstradisjoner, med vekt på det enkle, miljøvennlige og ikke motoriserte norske friluftslivet, samtidig som det åpnes for et større mangfold av friluftslivsaktiviteter.

Komiteen viser til at stortingsmeldingen legger til grunn følgende definisjon av friluftsliv:

«Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse.»

Komiteen støtter dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, mener at det er for-

målet med friluftsliv som må være det sentrale, og ikke hvordan det utøves. Flertallet vil bemerke at friluftsliv kan oppfattes og utøves ulikt ut ifra hvor man befinner seg i Norge.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener det er viktig at definisjonen av friluftsliv videreføres, og at motorisert ferdsel ikke omfattes av friluftslivsbegrepet. Dette flertallet mener det er viktig at muligheten til å oppleve stillhet og komme vekk fra støy og forurensning er en sentral del av friluftslivet.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at friluftslivet er i endring, og vi opplever i dag at stadig nye aktiviteter tar naturen i bruk for friluftsliv og lek. Det må være et klart mål at det skal legges til rette slik at det er plass til alle som ønsker å bruke naturen.

Komiteen viser til at dersom vi skal nå et felles mål om å styrke norsk friluftsliv fremover, må vi også legge til rette for at nye grupper skal ta del i naturopplevelser og friluftslivsaktiviteter, og vi må bidra til å legge til rette for at flere kommer seg ut i naturen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at det må konkretiseres tydeligere hvilke tiltak som skal gjøres, både nasjonalt og lokalt.

Flertallet mener det må legges til rette for at de ulike friluftslivsaktivitetene er tilpasset hverandre, slik at raske og arealkrevende aktiviteter ikke kommer i konflikt med tradisjonelle aktiviteter som tur og skigåing. Derfor er det viktig med god dialog mellom ulike brukergrupper og ulike interesser.

Nasjonale mål for friluftslivspolitikken

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til meldingens forslag til nasjonale mål for friluftslivspolitikken. For å gjøre målene mer konkrete og målbare, foreslår flertallet å supplere de foreslåtte målene, friluftslivets posisjon skal ivaretas og videreutvikles gjennom ivaretagelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområder og stimulering til friluftslivsaktivitet for alle.

Flertallet foreslår følgende delmål for den nasjonale friluftslivspolitikken:

1. Ta vare på og styrke gratis ferdsel, opphold og høsting i norsk utmark gjennom allemannsretten, på en måte som ivaretar hensynet til natur, grunneiere og andre brukere.
2. Ta vare på sammenhengende naturområder og verdifulle landskapstyper for friluftsliv gjennom nasjonale og regionale planer som nasjonalparkplan, nasjonal landskapsstrategi og regionale planer.
3. Legge til rette for at naturen i større grad brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.
4. Styrke aktivitetstilbud og tilrettelegge for friluftsliv i regi av friluftslivsorganisasjoner og friluftsråd, slik at en større andel av befolkningen oppfyller helsemyndighetenes krav til fysisk aktivitet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne foreslår i tillegg følgende delmål:

1. Alle kommuner skal kartlegge sine friluftslivsområder, vedta markagrensene rundt byer og tettsteder og sikre alle innbyggere tilgang til sti eller turvei maksimalt 500 meter fra der de bor.

Friluftslivets folkehelseverdier

Komiteen understreker friluftslivets viktige betydning for folkehelsen. Det gjelder så vel fysisk som psykisk helse. Friluftslivet er en god arena for mestring og skaper gode sosiale arenaer, både for barn og voksne. Gjennom friluftsliv styrkes den enkelte helse og trivsel. Ifølge rapporten «Samfunnsøkonomiske virkninger av friluftsliv» utarbeidet av Vista Analyse på vegne av Norsk Friluftsliv, er innsparingspotensialet beregnet til opp mot 80 mrd. kroner pr. år om en større del av befolkningen utøver friluftsliv på jevnlig basis. Friluftsliv har også et stort potensial i integreringsarbeidet som en arena for inkludering, aktivitet og språktrening.

Komiteen mener at samarbeidet mellom regionale og kommunale friluftsråd og frivillige organisasjoner er svært viktig for å utløse friluftslivets potensial i folkehelsesammenheng.

Komiteen mener at kombinasjonen friluftsliv og fysisk aktivitet vil gi positive helsemessige effekter for befolkningen generelt og spesielt for den enkelte, gjennom økt livskvalitet og flere leveår. Komiteen viser til Helsedirektoratets rapport fra 2014 «Kunnskapsgrunnlag fysisk aktivitet», og deler rapportens syn på at det er store velferdsgevinster å hen-

te ved å øke den fysiske aktiviteten i befolkningen gjennom forebyggende arbeid i skole, arbeidsliv og innen helse- og eldreomsorg.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Det forutsettes at arbeidet med handlingsplanen skjer i nært samarbeid med de sentrale friluftslivsorganisasjonene.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener at kanskje den største utfordringen i dag er inaktivitet blant ungdom og befolkningen generelt, og ikke nødvendigvis mangelen på tilgjengelige friluftslivsarealer for å utøve friluftslivsaktiviteter.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at det bør kreves en opptrapping av friluftslivsarbeidet gjennom økte ressurser og bedre samarbeid mellom kommunale, regionale og nasjonale myndigheter.

Motorferdsel i utmark

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at vi vil få økt snøskuterkjøring i utmark som en følge av at kommunene har fått mulighet til å etablere løyper for fornøyleskjøring med snøskuter, og at dette var en viktig grunn til at partiene gikk imot lovendringen. For å redusere ulovlig kjøring og konflikter med annet friluftsliv mener flertallet at oppsyn og kontroll med snøskuterkjøringen må styrkes.

Flertallet viser til Innst. 253 L (2014–2015), jf. Prop. 35 L (2014–2015) om Endringer i lov om motorferdsel, hvor det heter:

«Komiteen viser til at regjeringen i proposisjonen skriver at det bør innhentes kunnskap om effekten av lovendringen bl.a. for friluftsliv, naturmangfold, naturbasert reiseliv og annen lokal næringsvirksomhet, inkludert reindrift, slik at dette kan benyttes i den videre utviklingen av regelverket om motorferdsel i utmark og vassdrag. For å ha et reelt sammenligningsgrunnlag er det nødvendig å kunne referere til status fra både før og etter at en evalueringsperiode er avsluttet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at

for å sikre en inngangsreferanse kreves det derfor at det foreligger en faglig utredning som beskriver det etablerte friluftslivet, naturmangfoldet, friluftsbasert reiseliv og omfanget av ulovlig kjøring i aktuelle områder for åpning av nye løyper finner sted. Flertallet mener denne evalueringen bør gjennomføres innen fem år etter at loven er vedtatt.»

Flertallet understreker at det er viktig at konsekvensene av lovendringen evalueres, og på denne bakgrunn ber om at regjeringen legger fram en evaluering for Stortinget senest fem år etter at lovendringen ble gjort, det vil si senest i 2020. Her må virkningene og konsekvensene av endringen utredes, for å få klarhet i virkning for både natur og det generelle friluftslivet og friluftsløven.

Flertallet har merket seg at i de mest populære områdene langs kysten og i større innsjøer er det utfordringer og konflikter knyttet til motorisert ferdsel. Økende trafikk med stadig større og mer hurtiggående fritidsbåter og vannskutere medfører støy og forstyrrelser, og kan representere en sikkerhetsrisiko for de som seiler, padler, ror eller bader. Flertallet har merket seg at regjeringen i meldingen skriver:

«Regjeringen ser det som viktig at de ikke motoriserte fremkomstmidlene på sjøen og i vassdrag ikke blir fortrent av motoriserte fremkomstmidler. Kystverkets pågående arbeid med kartfesting av fartsbegrensninger i en digital kartløsning og evalueringen av vannskuterregelverket vil være viktige bidrag for å nå denne målsetningen».

Flertallet ser det som avgjørende viktig, i forbindelse med en eventuell endring av vannskuterregelverket, at man ikke øker presset og dermed konfliktene i de helt kystnære områdene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet er opptatt av at motorisert ferdsel i utmark i størst mulig grad forvaltes lokalt, innenfor nasjonale retningslinjer, og at aktiviteten skal skje innenfor et fysisk avgrenset område og i godkjente løyper eller traseer. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til behandlingen av Prop. 35 L (2014–2015) Endringer i lov om motorferdsel i utmark og vassdrag mv., hvor kommunene fikk ansvar for tilrettelegging og forvaltning av snøscooterløyper og snøscooterkjøring.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil understreke at Stortingets vedtak om å tillate motorferdsel i utmark er en alvorlig trussel mot muligheten til å oppleve stillhet, ro og urørt natur i Norge. I tillegg kan lovendringen få negative konsekvenser for dyrelivet. Det svenske Naturvårdsverket har også gått gjennom 19 vitenskapelige studier som slår fast at økt motorferdsel i naturen påvirker dyrelivet nega-

tivt. Disse medlemmer vil peke på at et klart flertall i befolkningen var motstandere av lovendringen.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget der adgangen til fornøyleskjøring med snøscooter i norsk natur oppheves.»

Allemannsretten

Komiteen vil understreke at allemannsretten til ferdsl, opphold og høsting er av stor betydning for mulighetene for å utøve friluftsliv. Komiteen viser til at friluftsløven ble til i en tid da særlig fotturer og høstingsaktiviteter utgjorde kjernen i friluftslivet i Norge. Friluftslivet i Norge har siden loven ble vedtatt blitt stadig mer mangfoldig og aktivitetene gjerne mer spesialiserte. Komiteen viser til at ferdslretten i utmark er den mest grunnleggende og viktigste delen av allemannsretten, da den er forutsetningen for all utøvelse av friluftsliv.

Komiteen vil bemerke at utøvelsen av allemannsretten skal gjøres med aktsomhet, jf. friluftsløven § 11, for å unngå eller redusere konflikter med for eksempel grunneiers rettigheter og annen virksomhet.

Komiteen viser til at allemannsretten er en del av norsk kulturarv og et viktig grunnlag for norsk friluftsliv. Allemannsretten gir alle rett til å ferdes og opphold ute i naturen uavhengig av hvem som eier grunnen. Komiteen vil understreke at den gjelder når en er i skogen, på fjellet, sjøen og elven, i vannene – uavhengig av hvem som er grunneier, og den gir en rett til å høste av naturen: plukke bær, sopp og blomster, eller fiske saltvannsfisk.

Allemannsretten er i dag nedfelt i friluftsløven. Prinsippet om fri ferdsel er likevel stadig under press, blant annet i strandsonen og på fjellet. Utbygging som hindrer fri ferdsel, inngjerding og innføring av betalingsløsninger er noe av det som utfordrer allemannsretten i dag.

Komiteen viser til at allemannsretten gir alle rett til å ferdes ute i naturen uavhengig av hvem som eier grunnen, og er i dag nedfelt i friluftsløven. Prinsippet om fri ferdsel er likevel stadig under press, blant annet i strandsonen og på fjellet. Utbygging som hindrer fri ferdsel, inngjerding og innføring av betalingsløsninger er noe av det som utfordrer allemannsretten i dag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at friluftsløven gir vide rettigheter for allmenheten, og gjennom allemannsretten skal alle kun-

ne sikres rett til ferdsel, opphold og høsting av naturens ressurser. Friluftslivet har siden friluftsløven ble vedtatt i 1957 endret seg mye, og utviklingen har medført at en del av dagens friluftsutøvelse kan medføre interessemotsetninger mellom ulike grupper. Derfor er det viktig å understreke at allemannsretten gir oss en rett, men også en plikt til å ferdes hensynsfullt i naturen.

Flertallet viser til at det i enkelte områder er stor slitasje på naturen og omgivelsene med økt press fra turisme. Lofoten, Trolltunga og Prekestolen er områder som i løpet av de siste årene har opplevd at økningen av turister sliter på naturen. Flertallet mener likevel det er positivt med økt turisme, og at Norge som reisemål er blitt mer attraktivt og tilgjengelig. I forbindelse med økt turisme er det viktig at det gis god informasjon om allemannsretten og ansvaret hver enkelt har som bruker av naturen. Flertallet mener dette arbeidet bør styrkes samtidig som det i de områdene som i dag har slitasje på grunn av økt turisme, må utarbeides tiltak som begrenser slitasje på naturen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener regjeringen har et særskilt ansvar for å følge opp dette arbeidet.

Disse medlemmer mener det er viktig å få kartlagt hvilke tiltak som kan igangsettes for å minske belastningen på utsatte områder og hvordan allemannsretten og plikten bedre kan bli kjent blant tilreisende.

Komiteens medlemmer fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at for å sikre at all lovgivning og forvaltning av norsk utmark er i tråd med allemannsretten bør allemannsretten forankres i grunnloven, jf. eget forslag om dette som ligger til behandling i Stortinget, Dokument 12:2 S (2015–2016).

Gratis bruk av natur

Komiteen understreker prinsippet om at ferdsel i naturen skal være gratis. Stortingsmeldingen slår fast at friluftsløven i dag ikke gir adgang til å legge obligatorisk avgift på skiløyper, stier og lignende. Komiteen mener at dette prinsippet må videreføres, og at det ikke skal åpnes for en utvidelse av adgangen til å avgiftsbelegge ferdsel i i utmark. Komiteen viser til at det har vært en del tvil om reglene for avgrensede, opparbeidede skianlegg, og har merket seg at regjeringen utarbeider et rundskriv til friluftsløven som presiserer hvilke deler av idrettsanlegg som kan regnes som innmark.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at barn under 16 år i dag har lov til å drive gratis innlandsfiske med stang og håndsnøre i perioden 1. januar–20. august. Unntaket er i vassdrag eller deler av vassdrag hvor det er laks, sjøørret eller sjørøye. Reglene gjelder heller ikke krepsefangst og fiske i kunstige fiskedammer. I tillegg er det flere grunneiere som velger å tilby gratis innlandsfiske til flere aldersgrupper, samt at på Statskogs grunn utenfor statsallmenninger i Sør-Norge kan alle opp til 20 år fiske gratis etter innlandsfisk med stang og håndsnøre. Disse medlemmer mener alle under 18 år bør ha rett til gratis fiske i elver og vann i perioden 1. januar–20. august, med de rammer dagens regler setter for gratis fiske for barn under 16 år.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide retten til gratis fiske i elver og vann for barn og unge under 18 år, med de samme rammer som i dag gjelder for barn under 16 år.»

Strandsonen

Komiteen vil understreke viktigheten av at alle kommuner skal kartlegge tilgjengeligheten til strandsonen, fjerne ulovlige stengsler og bidra til forbedring av allmennhetens tilgang, blant annet ved å tilrettelegge og merke kyststier. Komiteen understreker at arbeidet med oppkjøp og varige bruksavtaler for verdifulle strandområder der allemannsretten ikke er tilstrekkelig, må videreføres og forsterkes.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til den store betydningen kysten har for friluftsliv, og at tilgang til strandsonen er et knapphetsgode i deler av landet. Flertallet har merket seg at det i stortingsmeldingen omtales at strandsonenearealene som er tilgjengelig for friluftsliv, krymper. Til tross for at det har vært et byggeforbud i strandsonen langs sjø og vassdrag siden 1965, har nedbygging av strandsonen i samme periode økt. Strandsonen er under press for nedbygging og privatisering, og det er flere steder ulovlige stengsler som hindrer mennesker å drive med friluftsliv. Praktiseringen av dagens regelverk varierer fra kommune til kommune.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, forutsetter at regjeringen fortsatt bidrar med juridisk hjelp og økonomisk støtte til kommunene i dette krevende arbeidet,

som er av nasjonal betydning. Friluftsløven § 34 gir mulighet til å legge ut statens grunn til «friluftsmark». I dag er store utmarksområder i offentlig eie gjennom bl.a. Statskog, Forsvaret og Kystverket. Å legge ut disse til friluftsmark vil være en måte å sikre at friluftslivsinteressene prioriteres og ivaretas på statlige eiendommer.

På denne bakgrunn fremmer dette flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en gjennomgang av tilgjengelighet i strandsonen og analyse av hvordan dagens regelverk fungerer, og hvordan allmennhetens tilgang til strandsonen kan styrkes.»

Tilrettelegging for et mangfoldig friluftsliv

Komiteen mener at vi må videreføre tilrettelegging av stier og områder for et mangfold av aktiviteter. Kommunene må legge til rette for at utfartsområder er godt tilrettelagt med god tilgjengelighet for alle deler av befolkningen.

Komiteen mener det er positivt å bruke naturen til ulike aktiviteter. Det er derfor viktig med dialog og godt holdningsskapende arbeid for å hindre konflikter mellom ulike bruker- og interessegrupper.

Komiteen viser til at det i Norge er mange som er daglige brukere av natur og utmark. Mange av disse er hundeeiere som bidrar til økt friluftsliv, bedre folkehelse og økt livskvalitet for svært mange mennesker. Hunden er med på å aktivisere både eldre, barn og unge, og det viser seg at familier med barn tar ofte en aktiv rolle i omsorgen av hunden og bruker naturen mer enn andre barn. Komiteen mener at å tilrettelegge for et mer aktivt hundehold vil raskt kunne få positive folkehelseeffekter for store deler av befolkningen. Det er viktig at flere kommuner legger til rette egne områder, slik at flere hunder kan løpe fritt i trygge omgivelser. Dette gjelder særlig i byer og tettsteder hvor det er få og små grøntområder.

Komiteen vil understreke betydningen av å bevare og tilrettelegge områder for friluftsliv. Komiteen vil bemerke at kommunene har en viktig rolle i å tilrettelegge arealer til friluftsliv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, ser behovet for å regulere arealkrevende og arealintensive friluftslivsaktiviteter i egne sti- eller løypenett for sesongbaserte aktiviteter, som for eksempel ski, rulleski, sykling, terrengsykling, sykling med elsykkel, jogging, turgåing med barnevogn, turgåing med rullator eller rullestol, hesteridning eller med hest og vogn eller hundspannkjøring. I tillegg må grunneier og kommunen se på muligheter for å tilrettelegge tra-

seer for flere alternative ferdselsformer samtidig, som for eksempel separate løyper for skigåere og gående i samme trase, men ved siden av hverandre.

Flertallet forutsetter at all planlegging og tilrettelegging av traseer for friluftslivsaktiviteter gjøres i samråd med grunneierne. Dette for å unngå eller redusere konfliktnivået med grunneiers rettigheter eller annen virksomhet på inn- eller utmark. Her har kommunene det overordnede koordineringsansvaret.

Flertallet ser for seg at man i forbindelse med planarbeidet for tilrettelegging av permanente løyper og traseer for friluftslivsaktiviteter i egne opparbeidede traseer eller langs skogsbilveier, også tar høyde for planlegging og tilrettelegging for sesongbetonte løyper og traseer som for eksempel skiløyper.

Flertallet har merket seg at hundeeiere er aktive brukere av natur og utmark. Hundehold bidrar til å bedre folkehelsen gjennom økt aktivitet og stimulerer til mer friluftsliv.

Flertallet vil bemerke at båndtvang i hovedsak skal praktiseres i perioden 1. april til 20. august, men med fortsatt mulighet for lokal utvidelse.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, mener at det må tilrettelegges mer slik at flere hunder kan løpe fritt i trygge omgivelser.

Dette flertallet viser til Norsk Kennel Klubbs forslag til tiltak for å tilrettelegge for økt hundehold og et mer aktivt friluftsliv, som er følgende:

- Sikring/tilrettelegging av områder for trening/aktivitet med hund.
- Egne hundeskoger etter dansk modell.

Ferdsel

Komiteen har merket seg at regjeringen vil foreta en gjennomgang av de enkelte verneforskriftene i eksisterende nasjonalparker og landskapsvern-områder. Komiteen forutsetter at naturmangfoldlovens prinsipp om likebehandling av all aktivitet i verneområdene videreføres, og at det avgjørende for om en aktivitet kan tillates er om den kan skade verneverdiene eller ikke, og er helt uavhengig av karakteren eller formålet med aktiviteten.

Komiteen har også merket seg at regjeringen i gjennomgangen av de enkelte verneforskriftene vil åpne for sykling på stier og veier i eksisterende nasjonalparker og landskapsvern-områder. Komiteen forutsetter at sykling i gjennomgangen av verneforskriftene vil bli likebehandlet med andre aktiviteter, slik at det avgjørende er om sykling kan skade verneverdiene eller ikke.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, har merket seg at regjeringen «speilvender» friluftslivslovens bestemmelser om hva som er tillatt ferdsel i utmark. Nå skal i utgangspunktet alle former for ikke-motorisert ferdsel være tillatt, dersom ikke annet er spesielt definert. Dette vil være en styrking av allemannsretten fordi det gjør lovverket enklere og mer forståelig og sender et tydelig signal om at alle er velkomne ut i naturen. Flertallet mener at det må fortsatt settes begrensninger på ferdsel der det kan oppstå skade på natur og dyreliv.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Venstre, deler regjeringens syn på å likebehandle kommersiell og ikke-kommersiell aktivitet i nasjonalparker, og heller rette oppmerksomheten mot i hvilken grad ulike aktiviteter kan påvirke verneverdiene i det enkelte tilfelle. Dette flertallet er av den formening at det utslagsgivende kriteriet for om organisert aktivitet som for eksempel skiidrett eller orientering skal tillates, er om aktiviteten kan påføre verneområdene varig skade.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet har merket seg at regjeringen vil definere ferdselsretten etter friluftsloven generelt slik at dagens regulering av ferdsel med visse fremkomstmidler oppheves. Dette vil utvide ferdselsretten. Disse medlemmer er skeptisk til dette, og mener blant annet at riding og sykling som hovedregel skal foregå på etablerte stier.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener at ridesentre, sykkelklubber og andre skal måtte avtale med grunneier om nye løypetraseer skal komme. Plantefelt er dessuten definert som utmark, og dette medlem mener det er helt galt å åpne for fri ferdsel for sykklende/ridende her.

Grunneiers og allmennhetens interesser

Komiteen viser til at friluftsloven gir vide rettigheter for allmennheten, men også en beskyttelse av grunneiers interesser.

Komiteen vil understreke viktigheten av at grunneiere og eventuelt deres organisasjoner involveres tidlig i prosesser hvor det planlegges tilrettelegging for friluftsliv.

Komiteens medlem fra Senterpartiet mener det er en svakhet ved meldingen at den i liten grad problematiserer spørsmålet om kommersiell aktivitet på annen manns grunn. Dette medlem har

forståelse for at grunneiere i slike sammenhenger etterlyser ordninger som gir godtgjørelse som står i forhold til tilretteleggingsgrad og eventuelle ulemper.

Arealplanlegging

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at en god og helhetlig arealplanlegging etter plan- og bygningsloven er det viktigste virkemiddelet for å ivareta arealer som er verdifulle for friluftsliv. Det er kommunene, gjennom sin arealplanlegging, som har den viktigste rollen med å ivareta arealer for friluftsliv. I forbindelse med kartlegging av alle friluftslivsområder er det viktig at dette skjer i samarbeid med grunneier og ulike brukerinteresser. Landbruket og dets grunneiere er en viktig premissgiver for arealbruken. Både av hensyn til grunneiers utnyttelse av egen eiendom, og for å unngå konflikter mellom de ulike brukergruppene av utmark og kulturlandskap, er flertallet av den formening at dette må ligge til grunn i arealplanlegging i den enkelte kommune.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at det er kommuner og fylkeskommuner som har hovedansvaret for arealplanleggingen i Norge. Dette flertallet vil understreke betydningen arealplanlegging har for muligheten til å utøve friluftsliv og oppleve natur. Dette flertallet vil derfor understreke at hensynet til regionale og nasjonale natur- og friluftsverdier må veie tungt i all planlegging. Miljømyndighetene og fylkesmannen må følge utviklingen nøye, og bruke adgangen til å fremme innsigelse hvis lokale eller regionale vedtak går på tvers av regionale og nasjonale hensyn til natur og friluftsliv og gjeldende planretningslinjer.

Kartlegging av kommunenes friluftslivsområder

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til svar fra statsråd Helgesen 8. september 2016 på spørsmål fra Rasmus Hansson (MDG), der han skriver:

«Status er at 80 kommuner er ferdige med kartleggingen og verdsettingen, og at 100 kommuner er i gang med arbeidet. Det forventes at om lag 90 nye kommuner starter arbeidet i løpet av 2016. Ved å legge dette til grunn, vil 270 kommuner (ca 55%) være i gang eller ha gjennomført arbeidet ved utgangen av 2016.

Det er fylkeskommunene som leder arbeidet i de enkelte fylker. Det foreligger prosjektplaner fra alle fylker, som inkluderer oppstart og gjennomføring i de resterende kommuner. Målsettingen som er satt fra de enkelte fylkeskommunene er at alle resterende kommuner enten er i gang eller er ferdig innen utgangen av 2018. Enkelte fylker har kommet senere i gang enn andre med arbeidet, og har derfor meldt fra at det trolig blir nødvendig med et ekstra prosjektår for å bli ferdig.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne understreker at kommunene må ha et godt kunnskapsgrunnlag som synliggjør verdien ulike områder har for friluftslivsaktiviteter. Disse medlemmer viser til «Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv», som ble lagt fram av regjeringen Stoltenberg i 2013, med et mål om at alle kommuner skal ha kartlagt og verdsatt sine friluftslivsområder i henhold til Miljødirektoratets veileder innen 2018.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp at kommunene når fristen for å kartlegge og verdsette sine friluftslivsområder innen 2018, og bidra med tilskuddsmidler til gjennomføringen. Regjeringen bes videre komme tilbake med årlig status for dette arbeidet i forbindelse med budsjettproposisjonen, og i den forbindelse vurdere nødvendige virkemidler, slik at målet nås.»

Friluftslivskompetansen i kommunene

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at en stor del av natur- og arealforvaltningen i dag ligger til kommunene. Derfor er det viktig at kommunene har god kapasitet og relevant kunnskap til å utføre sine oppgaver. Disse medlemmer mener at det å tilrettelegge kurs, e-læring og nettbasert veiledning om miljøhensyn og friluftsliv i arealplanleggingen rettet mot kommuner er viktig, men at dette ikke er tilstrekkelig for å sikre nødvendig kapasitet og kompetanse. Disse medlemmer mener det er et stort behov for økte ressurser og gjennomføringskompetanse i kommunene til å forvalte både miljø, natur og friluftsliv på en god måte.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette en kartlegging av kommunenes kompetanse og kapasitet innen miljø-, natur og friluftsliv, slik at de kan ivareta sitt ansvar for miljø-, natur- og friluftslivforvaltning.»

Statlig sikring av friluftslivsområder

Komiteen viser til at behovet for sikring av arealer til friluftsliv er ofte størst i og i nærheten av byer og tettsteder, der presset på arealbruken er spesielt sterkt. Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i kommunene vil bidra til å avdekke eventuelle konkrete områder som er aktuelle for statlig sikring.

Komiteen viser til at i de tilfeller hvor hensynet til allmennheten og behovet for sikring av arealer er størst, kan det være nødvendig at det offentlige skaffer seg rådighet over arealer til allmennhetens friluftslivsbruk gjennom kjøp eller langvarige avtaler om bruk og tilrettelegging.

Etablere markagrensener rundt alle byer og tettsteder

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at naturområder nær byer og tettsteder er svært mye brukte tur-områder, og har stor betydning for muligheten til å drive friluftsliv ofte. Dette har igjen stor betydning for folkehelsen. Samtidig opplever mange byer og tettsteder stor tilflytting og utbyggingspress, og at viktige tettstednære naturområder bygges ned.

Disse medlemmer understreker betydningen av å definere grenser for utbygging, og at kommuner med by- og tettstedsnære naturområder definerer en langsiktig utbyggingsgrense mot markaområdene og en plan for forvaltningen av marka innen 2021.

Disse medlemmer viser til at markaloven har gitt lovfestet beskyttelse til viktige friluftsområder i Osloregionen. Formålet med loven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelser og idrett. Disse medlemmer mener tilsvarende lovgivning bør være aktuell flere steder i landet for å sikre landets mest brukte friluftsområder for fremtidige generasjoner.

Disse medlemmer vil understreke at markaområdene ikke bare skal sikres for de kommende tiårene, men også i et perspektiv på ti eller tjue generasjoner fremover. Det er ingen grunn til å tro at utbyggingspresset mot de viktigste friluftsområdene vil bli mindre i fremtiden. Derfor er det viktig å etablere en lovfestet garanti mot at hver generasjon bygger ned litt mer.

Marin forsøpling

Komiteen viser til at marin forsøpling er et alvorlig internasjonalt miljøproblem, og det er påvist betydelige mengder søppel langs norskekysten og på Svalbard. Store mengder menneskeskapt avfall tilføres havene hvert år, og svært lite tas ut. Omfanget av

problemet er økende og medfører store samfunnsøkonomiske kostnader hvert år.

Komiteen mener marin forsøpling er med på å redusere kystens kvalitet som rekreasjonsområde, og avfallet gjør stor skade på dyrelivet, både under og over havoverflaten.

Komiteen viser til at vi i dag har en helt annen kunnskap om omfang og skadevirkninger av marin forsøpling enn for bare få år siden. Marin forsøpling er et problem som krever økt innsats både fra kommuner og miljømyndigheter, både nasjonalt og internasjonalt. Miljøkonsekvensene er store, og forsøplingen forringer og fortrenger også kystfriluftslivet.

Komiteen viser til at det er stor folkelig mobilisering mot marin forsøpling i forbindelse med «Hold Norge Rent»s strandryddeaksjoner, og et godt samarbeid mellom frivillige, kommuner og friluftsråd, dels gjennom Skjærgårdstjenesten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, vil understreke at det mange steder er et betydelig og positivt engasjement blant innbyggerne for å rydde opp i strandsonen i sitt nærmiljø.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, viser til at det i forbindelse med statsbudsjettet for 2014 ble igangsatt en satsing på tiltak mot marin forsøpling. Denne satsingen er forsterket i statsbudsjettet for 2016.

Skjærgårdstjenesten

Komiteen viser til at Skjærgårdstjenesten drifter offentlig sikrede friluftslivsområder langs kysten fra svenskegrensen til Bergensområdet. Staten gjennom Klima- og miljødepartementet bidrar gjennom et spleiselag med kommunene og fylkeskommunene til driftskostnadene til et felles båtbasert driftsapparat for de offentlige friluftslivsområdene som ikke kan ha landbasert drift.

Komiteen viser til at Skjærgårdstjenesten ble evaluert i 2013, og evalueringen viste at ordningen i stor grad er velfungerende.

Komiteen er opptatt av at staten skal fortsatt støtte Skjærgårdstjenesten. Komiteen mener det er viktig at kommunene og fylkeskommunene bidrar til å opprettholde stabile økonomiske rammer for driften.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk

Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at Skjærgårdstjenesten er etablert fra kysten ved svenskegrensa til Hordaland for å forvalte statlig sikrede friluftsområder. Tjenesten er en spleiselagsmodell mellom staten, fylkeskommuner og kommuner/friluftsråd, og er nylig evaluert som vellykket. Flertallet mener at det er behov for å utvide Skjærgårdstjenestens aktiviteter til også å innbefatte rydding i strandsonen og langs holmer og skjær der det ikke er mulig å komme til fra land.

Flertallet er kjent med at flere kommuner nord for Hordaland har gått sammen om et driftsansvar for de statlige oppkjøpte friluftsområdene på øyer og skjær. Her har friluftsrådet selv gått til innkjøp av en skjærgårdstjenestebåt for å kunne drifte disse områdene.

Flertallet mener at kommunene skal få myndighet til å bøtelegge forsøpling og mulighet til å finansiere opprydding gjennom renovasjonsavgiften.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, foreslår:

«Stortinget ber regjeringen arbeide for en utvidelse av Skjærgårdstjenesten der det er lokale initiativ og en forpliktende lokal medfinansiering.»

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at Skjærgårdstjenesten er et spleiselag mellom kommuner, fylkeskommuner og staten, og dette flertallet mener at tilskuddsordningene til Skjærgårdstjenesten bør gjenspeile den samlede kystlinjen og områdene den enkelte tjeneste har ansvar for, i tillegg til antall brukere og innbyggertall. Dette vil kreve en bedre fordeling og økte bevilgninger i de kommende statsbudsjetter.

Et fjerde flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til at Skjærgårdstjenesten i sin tid ble etablert på bakgrunn av lokalt initiativ blant annet fra Oslofjordens Friluftsråd. Dette flertallet har merket seg at den praktiske driften av Skjærgårdstjenesten organiseres av vertskommuner som har ansvar for båter og mannskap.

Dette flertallet mener det er en forutsetning for en utvidelse av Skjærgårdstjenesten, og at dette skjer på bakgrunn av lokalt initiativ og medfinansiering fra kommuner og fylkeskommuner. Dette flertallet erkjenner at marin forsøpling er et stort

problem, men vil understreke at strandrydding kun er en del av Skjærgårdstjenestens virksomhet.

Dette flertallet foreslår:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan arbeidet med tiltak mot marin forsøpling kan styrkes. Det forutsettes at frivillige og lokale initiativ som Hold Norge Rent og Skjærgårdstjenesten tas med i vurderingen.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at det bør etableres Skjærgårdstjeneste langs hele norskekysten.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet mot marin forsøpling, bl.a. gjennom Hold Norge Rent og Skjærgårdstjenesten, og å utvide Skjærgårdstjenesten til å gjelde hele kysten.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet har merket seg at Skjærgårdstjenesten er innrettet for å vedlikeholde og skjytte offentlige friluftsområder som besøkes av et stort antall mennesker som bruker båt til friluftsopplevelser. Disse medlemmer mener at Skjærgårdstjenestens oppgaver og struktur tilsier at den er best egnet for områder som er tett befolket, og at det derfor er uhensiktsmessig å utvide den til å gjelde hele kysten.

Villrein

Komiteen viser til at i fjellområdene er det særlige utfordringer knyttet til forholdet mellom friluftslivsaktiviteter og hensynet til villreins behov for uforstyrrede leveområder.

Komiteen mener at gjennom god tilrettelegging kan det meste av friluftaktivitetene styres utenom viktige funksjonsområder for villrein, som kalvingsområder og trekkveier.

Komiteen viser til at villrein nylig ble oppført som en truet art på Verdens naturvernunionens (IUCN) globale rødliste, og at villrein i tillegg er en norsk svarsart. Komiteen mener hensynet til villrein derfor må veie tungt i all planlegging og bruk av fjellområdene i Sør-Norge.

Komiteen viser til at det er utarbeidet fem regionale planer for en helhetlig forvaltning av fjellområder som er spesielt viktige for villreins framtid i Norge, og at det fremdeles arbeides med to regionale planer til. De regionale planene er i dag retningsgivende, og komiteen vil understreke betydningen av at planene følges, og at det ikke tillates aktiviteter

som kan påvirke villrein negativt i områder som er definert som nasjonale villreinområder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, forventer at miljømyndighetene og Fylkesmannen følger utviklingen i villreinområdene nøye, og bruker retten til å fremme innsigelse dersom energimyndighetene, kommuner eller fylkeskommuner ikke følger opp de regionale planene.

Ferdselsårer

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, mener at sammenhengende ferdselsårer er avgjørende for å drive friluftsliv. Det er viktig at stier og løyper kartlegges og innarbeides i det offentlige kartgrunnlaget, og at kommunene planlegger slik at ferdselsårer for friluftsliv er tilgjengelig der folk ferdes.

Flertallet forutsetter at arbeidet med ferdselsårer for friluftsliv gjøres i samarbeid med friluftssorganisasjonene, friluftsrådene og grunneiere.

Flertallet viser til at regjeringen vil legge til rette for at stier og løyper kartlegges, og at disse dataene innarbeides i det offentlige kartgrunnlaget (DOK), som er grunnlag for å utarbeide planer etter plan- og bygningsloven.

Komiteens medlem fra Senterpartiet noterer at regjeringen vil legge til rette for at stier og løyper kartlegges, og at disse dataene innarbeides i det offentlige kartgrunnlaget (DOK). Dette medlem er motstander av dette.

500 meter til nærmeste sti eller turvei

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, understreker at alle kommuner skal utarbeide grønnstrukturplaner for sine byer og tettsteder i henhold til Miljødirektoratets veileder fra 2014, og at alle kommuner bør sikre innbyggerne maksimalt 500 meter til nærmeste tursti eller turvei fra der de bor.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, understreker at alle bør ha tilgang til natur- og grøntområder for å kunne drive friluftsliv i nærheten av der de bor. Tilgjengeligheten til områder for å drive friluftsliv er en viktig faktor for folkehelsen. Maksimum avstand fra bolig til stier eller turveier bør innlemmes i kommuneplanen.

Tilrettelegging for friluftsliv

Komiteen viser til at de statlig sikrede friluftslivsområdene og mange av våre nasjonalparker og landskapsvernområder har stor verdi for friluftslivet, og brukes flittig til friluftsliv. Komiteen ønsker at enda flere skal kunne oppleve disse områdene på en måte som opprettholder naturmiljøet.

Komiteen vil peke på at besøksstrategier, kanalisering av ferdsel, tilrettelegging i form av stier, klopping og steinsetting bidrar til å gjøre natur- og friluftsopplevelsene lettere tilgjengelige for folk, samtidig som det reduserer slitasje i sårbare områder som fjell og myr. Informasjon om verneverdiene og begrunnelser for de aktuelle reguleringene i verneområdene må ses på som en integrert del av tilretteleggingen for friluftslivet. Komiteen mener det er behov for skjøtsel, tilrettelegging og veiledning i de statlig sikrede områder og verneområder, både for å ta vare på verneverdiene og for å fremme friluftslivet.

Komiteen foreslår:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan for økt skjøtsel, kanalisering og tilrettelegging, for å ta vare på naturverdiene og fremme friluftslivet i nasjonalparker og andre store verneområder.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at de fleste kommuner, frivillige organisasjoner og interkommunale friluftsråd jobber godt og aktivt sammen med grunneiere om å tilrettelegge for friluftsliv. Det er mange eksempler på godt samarbeid, men flertallet mener det er et potensial for å inkludere grunneiere og friluftslivsorganisasjonene bedre i dette arbeidet. Det gjelder både i et tidlig stadium i prosessene for å unngå konflikter, og slik at den enkelte grunneier får innflytelse over tiltak som berører egen eiendom.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener det er positivt at stadig flere søker naturopplevelser i våre nasjonalparker og andre verneområder, men økt ferdsel kan også føre til slitasje, særlig i sårbare fjell- og myrområder. Derfor må natur i særklasse forvaltes slik at verdiene ikke forringes. Dette krever økt fokus på skjøtsel, forvaltning og tilrettelegging.

Dette flertallet mener at Naturveilederne som er knyttet til nasjonalparkene og sentrene, har en viktig rolle i å formidle kunnskap om naturen. Å forstå de små og nære tingene som omgir oss, er begyn-

nelsen på å forstå de store sammenhengene. Naturveiledning gir økt forståelse og engasjement for hvordan vi både kan bruke naturen og hvordan vi kan ta vare på den. En naturveileder byr på spennende aktiviteter og gode opplevelser. Dette flertallet mener at en god naturveiledning er en god investering for å videreføre rike naturopplevelser og økt kunnskap og forståelse for natur og friluftsliv.

Dette flertallet har merket seg at regjeringen skal igangsette en prosess for å endre nasjonalparkforskriftene, slik at det utslagsgivende kriteriet for om organisert ferdsel er søknadspliktig eller ikke, er om ferdselen kan skade verneverdiene.

Dette flertallet understreker at hensynet til villrein må veie tungt og særlig vurderes i gjennomgangen av de enkelte verneforskriftene, og at føre-var-prinsippet er førende og skal gjelde for hele gjennomgangen av de enkelte verneforskriftene. Dette flertallet mener det er viktig at begrensninger av ferdsel i naturen skal være faglig begrunnet og forståelige for dem som ønsker å ta i bruk naturen. Dette vil gjøre friluftslivet lettere tilgjengelig og øker legitimiteten til vernebestemmelsene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne foreslår:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det er naturveiledere i regi av Statens Naturoppsyn ved alle naturinformasjonssentre og nasjonalparksentre i Norge.»

Regionale planer for større fjellområder

Komiteen viser til at mange av de viktige fjellområdene for friluftsliv går på tvers av kommune- og fylkesgrenser. For å ta vare på store sammenhengende fjellområder for friluftsliv er det viktig at fylkeskommunene samarbeider, og at det lages felles regionale planer som ivaretar muligheter for friluftsliv, basert på resultatene fra kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. Komiteen mener at et slikt planarbeid bør gjennomføres i alle fylkeskommuner med store sammenhengende fjellområder.

Statlig planretningslinje for fjellområdene

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at det er et stort utbyggingspress på bygging av hytter i fjellet, og ofte ligger de mest attraktive hyttetomtene i viktige natur- og friluftslivsområder i fjellområdene. En statlig planretningslinje for fjellområdene vil bidra til felles kjøreregler og saksbehandling, og det blir lettere å ivareta hensyn til natur, landskap og friluftsliv i planleggingen. Dette kan bi-

dra til at en unngår utbygging av viktige friluftslivs-områder og sårbare naturområder.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en statlig planretningslinje for deler av fjellområdene for å sikre mer helhetlig planlegging i fjellområdene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet vil påpeke at fjellområder ofte deles av flere kommuner, og at det er viktig med en helhetlig planlegging i fjellområdene. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen ser behovet for bedre veiledning, og at det skal vurderes en geografisk avgrensning for områder med særlig utbyggingspress der utarbeidelse av en statlig planretningslinje for deler av fjellområdene kan være en aktuell modell.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at det norske landskapet endres, og store deler av norsk natur går tapt for hvert år. Nedbygging av verdifulle natur- og friluftslivsområder skjer uten at det finnes noen helhetlig plan for hvilke landskapsverdier vi ønsker å ta vare på for fremtiden. Disse medlemmer mener det er viktig å få på plass en oversikt over norske landskapsverdier og en strategi for å ta vare på felles landskapsverdier for fremtiden.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal landskapsstrategi for å peke ut hvilke verdier vi skal ta vare på ved det norske landskapet, og blant annet sikre at vi tar vare på den unike norske naturen og områder som er viktige for å drive med friluftsliv, og ber om at Stortinget orienteres om dette arbeidet senere i statsbudsjettet for 2018.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener at et økologisk grunnkart med stedfestet informasjon om landskaps typer og påfølgende verdisetting vil, i kombinasjon med arbeid med klargjøring av tilstand i økosystemene og fastsetting av forvaltningsmål for disse, være et godt grunnlag for forvaltning av landskap i Norge.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til Stortingets behandling av naturmang-

foldmeldingen og anmodningsvedtak av 23. mai 2016, hvor det framgår at Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med et økologisk grunnkart for Norge med naturtyper, arter og landskapstyper.

Disse medlemmer viser videre til at Miljødirektoratet nylig har fått i oppdrag å gjennomføre en behovsanalyse for en systematisk og strategisk ivaretagelse av økologiske sammenhenger i landskapet. Disse medlemmer mener det er avgjørende å få på plass en oversikt over norske landskapsverdier for å ta vare på disse for fremtiden.

Komiteen vil trekke frem DNTs system av ubetjente og selvbetjente hytter som et svært verdifullt tilbud, som gjør store naturområder og friluftslivsopplevelser tilgjengelige for folk flest. Det samme gjelder muligheten til lån og billig leie av Kystledhyttene og Statskogs hytter.

Komiteen mener det bør jobbes målrettet for å øke tilgangen på denne typen «delingsløsninger» som gjør hyttebasert friluftsliv tilgjengelig for flere, uavhengig av om man har tilgang på egen hytte. I noen områder vil det være behov for å gjøre flere hytter tilgjengelige for allmennheten, i andre områder er etterspørselen allerede godt dekket, mens kunnskapen om muligheten til å ta hyttene i bruk er ofte liten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, ber regjeringen styrke arbeidet med å informere om muligheten til å låne og leie hytter som eies av det offentlige.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, ber regjeringen samarbeide med blant annet store grunneiere, DNT og Statskog for å legge til rette for at flere hytter gjøres tilgjengelige for allmennheten.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne vil peke på at antallet hytter i Norge nærmer seg en halv million. Mange av disse står tomme store deler av året, også i ferier. Samtidig medfører utbygging av nye hytter store naturinngrep hvert år. Dette medlem vil rette oppmerksomheten mot det store potensialet for økt deling av hytter for å redusere behovet for nybygging. Økt deling av hytter kan gjøre norsk natur tilgjengelig for en stor del av befolkningen som ikke har mulighet eller ønske om å investere i egen hytte. Dette medlem ser positivt på at tjenester som Airbnb kan øke utnyttelsen av eksisterende hytter, og mener det er viktig at regjeringen legger til rette for dette.

Inngrepsfrie naturområder

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at registreringer av INON-områder har pågått i mer enn 100 år tilbake i tid – for å følge og dokumentere utvikling, rapportere om Norges oppfølging av internasjonale forpliktelser.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at natur uten vesentlige og tunge naturinngrep har en egenverdi, og er en særlig opplevelsverdi for mange mennesker. Det skjer omfattende endringer i norsk natur der stadig større deler blir berørt av tyngre naturinngrep som veiutbygginger, utbygging til energiformål m.m., slik at urørte områder er et knapphetsgode. Begrepet «inngrepsfrie naturområder» (INON) har vært brukt som et forvaltningsverktøy for å følge utviklingen i omfanget av urørte naturområder.

For å ha et redskap for å styre utviklingen, mener dette flertallet at det er viktig at INON fortsatt brukes som et forvaltningsverktøy.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil påpeke at INON i seg selv ikke skal være et argument ved behandling av enkeltsaker, men at INON er en viktig miljøindikator, og at urørt natur en viktig miljøverdi som vurderes konkret i den enkelte sak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, viser til at nasjonalparkene med store sammenhengende naturområder og få tekniske inngrep er viktige for både naturmangfold og friluftsliv. De oppsøkes av mange for rekreasjon og avkobling. Av de nesten 40 nasjonalparkene i Fastlands-Norge er det få som omfatter kyst- og skogsområder. Flertallet mener derfor det er behov for en ekstra innsats i årene som kommer, for å få etablert flere nasjonalparker langs kysten og i skogene våre.

Flertallet viser også til Stortingets vedtak 671, der det heter at:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig fatte vedtak i sakene om nasjonalparkene Jomfruland, Raet, vurdere vernevedtaket knyttet til Lofotodden og varsle Stortinget om dette på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne vil peke på at det ofte vil være et klart og uproblematisk sammenfall mel-

lom urørthet, intakt natur og høy opplevelsverdi for friluftslivet. Det er for eksempel ingen tvil om at opplevelsverdien i gammel og lite berørt skog er langt høyere enn i tette ensaldrede bestander, som er resultatet av det moderne hensynet til opplevelsverdier og rekreasjon, og bør etableres som et nytt selvstendig kriterium i forvaltningen av de naturområdene i landet som har størst betydning for friluftsliv og naturglede.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at det i slike områder må planlegges aktivt for å gjenoppbygge opplevelsverdiene gjennom restaurering, der disse har gått tapt på grunn av ensidig skogbruk eller andre inngrep.

Friluftslivsaktivitet

Komiteen viser til «Den naturlige skolesekken», et samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet for å øke kunnskapen og bevisstheten om miljøspørsmål i undervisningen, med vekt på bruk av natur og nærmiljø som læringsarena. Komiteen mener dette er en ordening som er viktig å videreføre og styrke, og at det er viktig å vektlegge at undervisningen skal ta i bruk naturen som klasserom og bruke friluftsliv som undervisningsmetode.

Komiteen viser til at ordningen med leirskole gir elevene viktig friluftslivskompetanse og unike opplevelser ute i naturen. I dag er andelen elever som får tilbud om leirskole synkende. Komiteen understreker at leirskoleopphold skal være gratis, og mener at alle elever skal gis tilbud om overnattingsturer. Komiteen mener at dette kan bli ivaretatt gjennom sterkere føringer i læreplanene, slik statens føringer for skolens innhold normalt gis. Komiteen viser til Innst. 155 S (2015–2016), hvor et flertall i Stortinget vedtok følgende:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan læreplanene kan bidra til å ivareta at alle elever får tilbud om en overnattingstur av flere døgns varighet og med et pedagogisk opplegg i tråd med kompetansemål i skolens læreplaner, for eksempel gjennom leirskole, studieturer eller andre løsninger i regi av skolen, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteen har merket seg regjeringens forslag om at det skal være et nasjonalt mål at «Naturen i større grad skal brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge». Alle barn og unge bør få erfaring med friluftsliv og lære å ferdes i naturen på en trygg og miljøvennlig måte. Det legger grunnlag for gode naturopplevelser og god helse gjennom hele livet. Skolen er en viktig arena for opplæring i friluftsliv for alle, fordi man der når alle uansett familiebakgrunn. Undervisning ute i naturen og nær-

miljøet kan øke læringsutbyttet i skolen. Ved å ta i bruk naturen som klasserom lærer elevene bedre og er mer i aktivitet i løpet av skoledagen.

Komiteen vil bemerke at det viktigste arbeidet med å stimulere befolkningen til å delta i friluftsliv skjer på lokalt nivå, i et samspill mellom kommuner, interkommunale friluftsråd, frivillige organisasjoner, grunneier og andre private aktører.

Komiteen mener at skolene bør, innenfor rammen av gjeldende læreplaner, fremheve friluftsliv og bruke naturen som læringsarena gjennom blant annet friluftslivsaktiviteter til ulike årstider, som for eksempel tursti eller skidag, eller gjennom leirskoleordningen.

Komiteen er positiv til at skoler prioriterer leirskoleopphold, og ønsker at flere skoler benytter dette tilbudet.

Komiteen vil understreke betydningen av natur- og friluftsområder nær barnehager og skoler som kan brukes som aktivitetsområder og læringsarenaer. Slike områder kan også ha stor betydning som nærfriluftsområder for allmenn bruk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener uteskole og friluftsliv som metode må gjøres til en obligatorisk del av grunnskolelærerutdanningen, slik at alle lærere har grunnleggende kompetanse til å undervise i friluftsliv og til å bruke naturen som klasserom og friluftsliv som metode i ulike fag. Friluftsliv må også styrkes i barnehagelærerutdanningen, slik at alle barnehagelærerne skal kunne bruke naturen til lek og læring i barnehagehverdagen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til målsettingen om én times fysisk aktivitet hver dag. Dette er en egnet måte for å nå dette målet uten å utvide skoledagen, i tillegg til at man kan øke læringsutbyttet og gi større variasjon i skolehverdagen.

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne mener leirskoletilbudet i Norge kan trappes opp betydelig. Det bør settes et mål om at to opphold på leirskole i løpet av grunnskolen – ett ved kysten og ett på fjellet – blir hovedregelen. Dette vil gi mange barn og unge muligheten til å bli kjent med flere typer norsk natur i løpet av oppveksten. Dette medlem oppfordrer regjeringen til å kartlegge hvordan en slik opptrapping kan gjennomføres.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge hvordan leirskoletilbudet i Norge kan trappes opp med sikte

på at to leirskoleopphold i løpet av grunnskolen blir hovedregelen.»

Friluftslivsutstyr

Komiteen viser til at flere kommuner og organisasjoner har ordninger hvor de låner ut friluftslivsutstyr. Disse ordningene bidrar til at alle kan drive med friluftsliv, uavhengig av familiens økonomi. Dette er viktig for å inkludere nye grupper i friluftslivet. Noen steder driver kommunene utstyrssentrene selv, og noen steder er andre aktører inne, som frivillige organisasjoner, friluftsråd eller kommersielle aktører.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at det må legges til rette for at alle kommuner skal ha et tilbud om gratis utlån av friluftslivsutstyr. Regjeringen skal bidra til at kommunene får etablert en slik utstyrsordning, slik at alle barn og unge har tilgang på det som trengs for en aktiv og meningsfull fritid. Utlånsordningene kan drives av frivillige organisasjoner eller i et samarbeid mellom kommune og frivillige.

Disse medlemmer mener at det bør etableres en statlig støtteordning til utstyrsutlån, for eksempel gjennom spillemiddelordningen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at nettopp det lokale initiativet er årsaken til at mange ordninger for utlån av sports- og friluftslivsutstyr har blitt et populært tiltak. Disse medlemmer mener det først og fremst er en kommunal oppgave å prioritere eventuell støtte til denne type ordninger, og viser til at behov og løsninger vil variere med lokale forhold.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at friluftsliv er en aktivitet som krever minimalt med investeringer i infrastruktur og utstyr. Dette gjør friluftslivet til en arena som gir naturopplevelser, helsegevinst og sosiale arenaer helt uavhengig av økonomisk bakgrunn. Disse medlemmer vil derfor uttrykke bekymring for en utvikling der kravene til kostbart utstyr og dyre tilrettelagte anlegg for ulike typer friluftsliv, er stadig økende. Denne utviklingen bidrar også til at kravene til brukerbetaling øker, og at mange opplever økt terskel for å delta i friluftslivsaktiviteter og idrett. Disse medlemmer mener det er nødvendig å samarbeide med idretten for å redusere kostnader og utstyrskrav.

Frivillige organisasjoner

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at frivilligheten har en sterk posisjon i det norske samfunnet, og er av stor betydning for enkeltindivid, fellesskap og samfunn. Flertallet vil bemerke at de frivillige organisasjonene er viktige i arbeidet med å stimulere til friluftslivsaktivitet. Friluftslivsorganisasjonene er de mest sentrale, men også idrettslag, historielag, naturvernorganisasjoner, kulturvernorganisasjoner og humanitære organisasjoner spiller viktige roller i rekruttering og stimulering til friluftsliv.

Flertallet mener at tilskuddsordningene til friluftslivsaktivitet i størst mulig grad bør prioritere lavterskelaktiviteter for å få mest mulig deltakelse.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at de frivillige friluftslivsorganisasjonene og interkommunale friluftsrådene er navet i friluftspolitikken, og har en nøkkelrolle når det gjelder å få folk i gang med både uorganiserte og organiserte aktiviteter, og med å heve friluftslivskompetansen i befolkningen.

Dette flertallet mener at skal man lykkes med målene om å få flere i aktivitet, må støtten til organisasjonene og støtten til friluftslivsaktiviteter over statsbudsjettet styrkes, slik at de blir økonomisk i stand til å tilrettelegge for både organiserte og uorganiserte aktiviteter og iverksette enda større frivillig dugnadsinnsats. Det må særlig satses på aktiviteter som retter seg inn mot barn og unge, flerkulturelle og grupper med særlig behov for økt aktivitet eller som opplever hindre for deltagelse i friluftslivet.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at det enkle friluftslivet har et stort potensial for å få folk i aktivitet. Turstier, turveger, skiløyper og andre ferdslsårer for ikke-motorisert ferdsel er de viktigste anleggene for fysisk aktivitet. Friluftsliv er et lavterskel aktivitetstilbud som når brede deler av befolkningen og bidrar til å utjevne sosiale forskjeller i helse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen utfordrer spilleoverskuddet til Norsk Tipping gjennom sin liberalisering, samtidig som man foreslår å overføre stadig nye formål til spilleoverskuddet. Paral-

lelt med dette tydeliggjøres det at konkurransesituasjonen på spillmarkedet blir stadig mer krevende, slik det også er redegjort for av Norsk Tipping i stortingshøringer. Disse medlemmer mener at regjeringens politikk på dette området er svært urovekkende, og viser til at tilskudd fra tippemiddeloverskuddet er av avgjørende betydning for norsk idrett, store deler av norsk frivillighet, kultur, samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet er kjent med at regjeringen nå har gjennomført en opptrapping av ny tippenøkkel. Disse medlemmer vil understreke at det i denne sammenheng er viktig at fordeling av overskuddet som tildeles samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner, er forutsigbare, og at de frivillige lag og foreninger har gode rammevilkår.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne mener at anlegg for friluftsmål og til friluftstiltak for barn og unge bør få mer penger fra spillemidlene.

Høsting av naturressurser i friluftsliv

Komiteen vil understreke at vi har en rik høstingstradisjon i Norge og gode muligheter for å høste fra naturen.

Komiteen viser til at det er lange tradisjoner for jakt i Norge, og det er stor aksept i samfunnet for vilt som høstingsressurs. Komiteen vil samtidig bemerke at det er viktig å øke kunnskapen om jakt og forvaltning av vilt som høstingsressurs.

Komiteen vil understreke at god forvaltning av fiskeressursene er en forutsetning for attraktive fiskemuligheter.

Komiteen forutsetter at forvaltning av jakt- og fiskeressursene og andre naturressurser som blant annet sopp og bær, må være kunnskapsbasert, og en effektiv og kunnskapsbasert lokal forvaltning er avhengig av at alle aktørene har enkel tilgang til relevant informasjon om bestandene.

Komiteen vil bemerke at god organisering er viktig for at allmennheten enkelt kan få tilgang til jakt- og fiskekort. Komiteen vil vise til at tilrettede tilbud for jakt og fritidsfiske er høyt etterspurt, og omsetning av jakt og fiske som et reiselivsprodukt har et betydelig potensial.

Komiteen viser til at Statskog SF er landets største grunneier, og forvalter mesteparten av statens grunn som utgjør om lag 1/5 av Fastlands-Norge.

Komiteen viser til at fjellstyrene er tillagt deler av administrasjonen av bruksrettene og lunnende (herligheter) i statsallmenningene. Dette innebærer

at fjellstyrene har retten til å leie ut jakt- og fiskerettigheter, og har ansvaret for å legge til rette for allmennhetens tilgang til jakt og fiske.

Komiteen ser arbeidet til Statskog SF og fjellstyrene som et viktig bidrag til rekruttering og til å gi gode rammer for et høstingsbasert friluftsliv med vekt på jakt og fiske.

Fiske

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, er opptatt av gode rammevilkår for villfisk som grunnlag for fritids- og sportsfiske. Flertallet viser til at det i forbindelse med de siste års statsbudsjetter er prioritert satsing på vannmiljøtiltak, anadrome fiskearter og ikke minst kalking av elver og vassdrag.

Samarbeid og samordning

Komiteen har merket seg at Norsk Friluftsliv, Den Norske Turistforening, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges naturvernforbund og Friluftsrådernes Landsforbund har gått sammen om å etablere organisasjonen Forum for natur og friluftsliv. Gjennom sine fylkeskontakter skal disse arbeide for å styrke organisasjonenes arbeid med natur- og friluftsfaglige saker på fylkesnivå. Komiteen ser positivt på dette samarbeidet. Komiteen ser organisasjonenes samarbeid som et viktig virkemiddel i å styrke kunnskapsbasert disponering av natur- og friluftsområder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil likevel understreke at dette samarbeidet på fylkesplan ikke skal gå på bekostning av kommunens arbeid med planlegging og tilrettelegging, samt grunneiers rettigheter.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at det er viktig at alle kommuner er med i et interkommunalt friluftsråd, og at kommunene følger opp lokalt med å opprette egne kommunale friluftsråd.

Digitale informasjonsløsninger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til betydningen av lett tilgjengelig informasjon om friluftslivsområder og aktivitetstilbud. Gode digitale informasjonsløsninger er avgjørende for å nå ut til flest mulig. Det krever både et godt kartgrunnlag med inntegnede turstier og bru-

kervennlig informasjon om friluftsområder og aktivitetmuligheter. Sammen med et økologisk grunnkart kan kobling av friluftslivsinformasjon sammen med andre informasjonsløsninger gi nye muligheter, for eksempel kan informasjon om naturmangfold, snøforhold og tilstand for broer gi viktig sikkerhetsinformasjon for ferdsel i naturen.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet mot marin forsøpling, bl.a. gjennom Hold Norge Rent og Skjærgårdstjenesten, og å utvide Skjærgårdstjenesten til å gjelde hele kysten.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen følge opp at kommunene når fristen for å kartlegge og verdsette sine friluftslivsområder innen 2018, og bidra med tilskuddsmidler til gjennomføringen. Regjeringen bes videre komme tilbake med årlig status for dette arbeidet i forbindelse med budsjettproposisjonen, og i den forbindelse vurdere nødvendige virkemidler, slik at målet nås.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen iverksette en kartlegging av kommunenes kompetanse og kapasitet innen miljø, natur og friluftsliv, slik at de kan ivareta sitt ansvar for miljø-, natur- og friluftslivforvaltning.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sørge for at det er naturveiledere i regi av Statens Naturoppsyn ved alle naturinformasjonssentre og nasjonalparksenter i Norge.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal landskapsstrategi for å peke ut hvilke verdier vi skal ta vare på ved det norske landskapet, og blant annet sikre at vi tar vare på den unike norske naturen og områder som er viktige for å drive med friluftsliv, og ber om at Stortinget orienteres om dette arbeidet senest i statsbudsjettet for 2018.

Forslag fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utvide retten til gratis fiske i elver og vann for barn og unge under 18 år, med de samme rammer som i dag gjelder for barn under 16 år.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget der adgangen til fornøyelseskjøring med snøscooter i norsk natur oppheves.

Forslag fra Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen kartlegge hvordan leirskoletilbudet i Norge kan trappes opp med sikte på at to leirskoleopphold i løpet av grunnskolen blir hovedregelen.

Komiteens tilråding

Bak tilrådingen romertall I og II står komiteen.

Bak tilrådingen romertall III står et flertall i komiteen som består av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Bak tilrådingen romertall IV står et flertall i komiteen som består av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Bak tilrådingen romertall V står et flertall i komiteen som består av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Bak tilrådingen romertall VI står et flertall i komiteen som består av Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råer Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan med sikte på å styrke det samlede friluftslivsarbeidet og friluftslivets rolle i folkehelsearbeidet. Det forutsettes at arbeidet med handlingsplanen skjer i nært samarbeid med de sentrale friluftsansjonene.

II

Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan for økt skjøtsel, kanalisering og tilrettelegging, for å ta vare på naturverdiene og fremme friluftslivet i nasjonalparker og andre store verneområder.

III

Stortinget ber regjeringen arbeide for en utvidelse av Skjærgårdstjenesten der det er lokale initiativ og en forpliktende lokal medfinansiering.

IV

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan arbeidet med tiltak mot marin forsøpling kan styrkes. Det forutsettes at frivillige og lokale initiativ som Hold Norge Rent og Skjærgårdstjenesten tas med i vurderingen.

V

Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en gjennomgang av tilgjengelighet i strandsonen og analyse av hvordan dagens regelverk fungerer, og hvordan allmennhetens tilgang til strandsonen kan styrkes.

VI

Stortinget ber regjeringen utarbeide en statlig planretningslinje for deler av fjellområdene for å sikre mer helhetlig planlegging i fjellområdene.

VII

Meld. St. 18 (2015–2016) – om Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet – vedlegges protokollen.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 13. oktober 2016

Ola Elvestuen

leder

Jan-Henrik Fredriksen

ordfører

